

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
NICHOLASA EMILIOUA
od 14. rujna 2023.¹

Predmet C-582/21

FY

protiv

Profi Credit Polska S. A. w Bielsku Białej

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie
(Okružni sud za četvrt Varšava-Praga u Varšavi, Poljska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Zahtjev za ponavljanje postupka u kojem je donesena presuda zbog ogluhe – Pravomoćnost – Osnova za ponavljanje postupka – Načela ekvivalentnosti i djelotvornosti – Tumačenje nacionalnog prava u skladu s pravom Unije”

I. Uvod

1. Ovaj predmet nudi novi pogled na postupovnu zaštitu koju potrošačima treba pružiti u odnosu na nepoštene ugovorne odredbe. Konkretnije, u njemu se poziva Sud da pojasni treba li radi osiguravanja te zaštite zanemariti nacionalni učinak pravomoćnosti kako bi se omogućilo *ponavljanje* postupka koji je navodno nezakonit zbog toga što nacionalni sud nije po službenoj dužnosti ispitao moguću nepoštenost ugovornog odnosa o kojem je riječ.
2. Nacionalna činjenična situacija i pravni okvir u kojima je to pitanje postavljeno mogu se sažeti kako slijedi. Žaliteljici iz glavnog postupka, osobi FY, naložen je povrat preostalog iznosa zajma koji je uzela od društva za potrošačke kredite Profi Credit Polska. Obveza plaćanja utvrđena je u presudi zbog ogluhe koja je donesena na temelju bjanko mjenice koju je potpisala korisnica zajma, a koju je društvo Profi Credit Polska naknadno ispunilo i na nju se pozivalo.
3. Nacionalni sud donio je presudu zbog ogluhe a da nije imao na raspolaganju odredbe ugovora o zajmu. Stoga nije ispitao njihovu moguću nepoštenost. Iako osoba FY nije podnijela prigovor protiv te presude, naknadno je ocijenila da uvjeti u kojima je donesena ta presuda nisu u skladu s presudama Suda donesenima nekoliko mjeseci kasnije. Stoga je podnijela zahtjev za ponavljanje postupka.

¹ Izvorni jezik: engleski

4. Na temelju nacionalnog prava takav se zahtjev može prihvatiti ako je, među ostalim, i. nacionalni ustavni sud nacionalnu odredbu na koje se pozivalo u sudskom postupku o kojem je riječ naknadno proglasio protivnom pravnom aktu više pravne snage ili ako se ii. stranci o kojoj je riječ „zbog povrede zakona oduzela mogućnost postupanja”.

5. U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev pita zahtijeva li se načelom ekvivalentnosti, s obzirom na prvu mogućnost, da se ponavljanje postupka na nacionalnoj razini proširi na temelju naknadne odluke Suda donesene u obliku prethodne odluke u skladu s člankom 267. UFEU-a.

6. Nadalje, pita treba li na temelju obveze tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije, s obzirom na drugu mogućnost, smatrati da se stranci „zbog povrede zakona oduzima mogućnost postupanja” ako nacionalni sud ne ispita moguću nepoštenost odredbi u potrošačkom ugovoru.

II. Pravni okvir

A. Pravo Europske unije

7. U skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13/EEZ² „[d]ržave članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba”.

8. Člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13 predviđa se da „[u] interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima”.

B. Poljsko pravo

1. Poljski Ustav

9. U skladu s člankom 190. stavkom 4. poljskog Ustava, „[o]dluka Trybunała Konstytucyjnego [(Ustavni sud, Poljska)] o neusklađenosti s Ustavom, međunarodnim ugovorom ili zakonom, normativnog akta na temelju kojeg je donesena pravomoćna sudska odluka, pravomoćna upravna odluka ili rješenje drugih pitanja, osnova je za ponavljanje postupka, poništenje odluke ili rješenja u skladu s pravilima i na način utvrđen posebnim odredbama koje se primjenjuju na predmetni postupak”.

2. Zakonik o građanskom postupku

10. U zahtjevu za prethodnu odluku navedene su sljedeće informacije o primjenjivom nacionalnom pravu. U članku 339. stavku 1. Kodeksa postępowania cywilnego (Zakonik o građanskom postupku, u daljnjem tekstu: KPC) navodi se da će, ako tuženik nije došao na raspravu, ili jest ali u njoj ne sudjeluje, sud donijeti presudu zbog ogluhe.

² Direktiva Vijeća od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

11. U članku 399. stavku 1. KPC-a propisuje se mogućnost zahtijevanja ponavljanja postupka u kojem je donesena pravomoćna presuda.

12. U članku 401. stavku 2. KPC-a navodi se da se ponavljanje postupka zbog njegove ništavosti može zahtijevati ako stranka nije imala stranačku sposobnost ili procesnu legitimaciju ili nije bila pravilno zastupana ili joj se zbog povrede zakona oduzela mogućnost postupanja.

13. U skladu s člankom 407. stavkom 1. KPC-a zahtjev za ponavljanje postupka podnosi se u roku od tri mjeseca; rok počinje teći od dana kada je stranka saznala za osnovu za ponavljanje, a kada je osnova oduzimanje mogućnosti postupanja ili nepostojanje pravilnog zastupanja, od dana kada su stranka, njezino tijelo ili zakonski zastupnik saznali za presudu.

14. Člankom 401.¹ KPC-a predviđa se da se ponavljanje postupka može zahtijevati i ako Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) utvrdi da normativni akt na temelju kojeg je donesena odluka nije u skladu s Ustavom, ratificiranim međunarodnim sporazumom ili zakonom.

15. U skladu s člankom 407. stavkom 2. KPC-a zahtjev za ponavljanje postupka podnosi se u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud).

16. U skladu s člankom 410. stavkom 1. KPC-a sud odbija zahtjev koji je podnesen nakon isteka propisanog roka, koji je nedopusšten ili koji nije utemeljen na zakonu.

III. Činjenično stanje, nacionalni postupak i prethodna pitanja

17. Osoba FY sklopila je 16. lipnja 2015. ugovor o zajmu s društvom za potrošačke kredite Profi Credit Polska. Povrat tog zajma bio je osiguran bjanko mjenicom koju je potpisala osoba FY.

18. Društvo Profi Credit Polska podnijelo je 30. listopada 2017. Sędu Rejonowom dla Warszawy Pragi-Południe (Općinski sud za četvrt Varšava Praga-Jug u Varšavi, Poljska; u daljnjem tekstu: Općinski sud) tužbu protiv osobe FY za plaćanje dugovanog iznosa uvećanog za kamate. U odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku ne navode se pojedinosti o okolnostima koje su dovele do te tužbe. Međutim, relevantnom se čini činjenica da su tužbi bili priloženi samo mjenica (koju je to društvo ispunilo uz naznaku dugovanog iznosa) i obavijest o raskidu ugovora o zajmu.

19. Budući da je utvrdio da nema osnove za izdavanje platnog naloga, Općinski sud uputio je predmet na raspravu³. Dostava osobi FY smatrala se izvršenom. Taj je sud 17. travnja 2018. donio presudu zbog ogluhe u kojoj joj je naložio plaćanje traženog iznosa (i odbio tužbu samo u dijelu koji se odnosio na potraživanje kamata), pri čemu se oslonio isključivo na sadržaj mjenice i tužbu. Od društva Profi Credit Polska nije zatražio da mu dostavi ugovor o zajmu te stoga nije ispitao sadržava li taj ugovor nepoštene odredbe. Ta je presuda zbog ogluhe proglašena neposredno izvršivom te osoba FY protiv nje nije podnijela prigovor.

20. Međutim, osoba FY Općinskom je sudu 25. lipnja 2019. podnijela zahtjev za ponavljanje postupka. Tvrdila je da je taj sud pogrešno tumačio Direktivu 93/13 i da, konkretno, nije uzeo u obzir presudu Suda u predmetu Profi Credit Polska I⁴ (koja je donesena nakon presude zbog

³ U odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku ne navode se dodatne pojedinosti o razlozima zbog kojih je sud koji je uputio zahtjev smatrao da ne može izdati platni nalog.

⁴ Presuda od 13. rujna 2018., Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711; u daljnjem tekstu: presuda Profi Credit Polska I)

ogluhe). Prema njezinu mišljenju, Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe (Općinski sud za četvrt Varšava Praga-Jug) nije razmotrio nepoštenost ugovornih odredbi o kojima je riječ, čime joj se oduzela mogućnost postupanja u smislu članka 401. stavka 2. KPC-a.

21. Rješenjem od 27. kolovoza 2020. Općinski sud odbio je taj zahtjev utvrdivši da nije podnesen pravodobno i da se ne temelji na zakonu. Naveo je i da se osoba FY trebala braniti (u postupku u kojem je donesena presuda zbog ogluhe), što ona nije učinila.

22. Osoba FY protiv tog je rješenja podnijela žalbu Sądu Okręgowom Warszawa-Praga w Warszawie (Okružni sud za četvrt Varšava-Praga u Varšavi, Poljska), odnosno sudu koji je uputio zahtjev u glavnom postupku.

23. U postupku pred tim sudom Rzecznik Finansowy (financijski pravobranitelj, Poljska) naveo je da bi se osnova za ponavljanje postupka u kojem je donesena presuda zbog ogluhe mogla temeljiti na širokom tumačenju članka 401.¹ KPC-a, koji se odnosi na ponavljanje postupka na temelju (naknadne) odluke nacionalnog ustavnog suda. Prema njegovu mišljenju, presuda zbog ogluhe donesena je protivno obvezi Općinskog suda da po službenoj dužnosti ispita ugovorne odredbe ugovora o zajmu o kojem je riječ⁵. Financijski pravobranitelj istaknuo je sličnost uloge Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) i one Suda kako bi potkrijepio argument prema kojem odluka potonjeg suda također može poslužiti kao valjana osnova za ponavljanje postupka, u skladu s načelom ekvivalentnosti.

24. Financijski pravobranitelj podredno je naveo da bi se postupak o kojem je riječ mogao ponoviti i na temelju članka 401. stavka 2. KPC-a s obzirom na to da je propust suda da po službenoj dužnosti provede ispitivanje obuhvaćen područjem primjene te odredbe (i dovodi do oduzimanja mogućnosti postupanja stranci)⁶. Nadalje, složio se s osobom FY u pogledu nepoštenosti odredbi o kojima je riječ.

25. Sud koji je uputio zahtjev u tom smislu dvoji u pogledu pravilnog načina daljnjeg postupanja.

26. S jedne strane, naglašava važnost načela pravomoćnosti i upućuje na činjenicu da se nijednom odredbom prava Unije ni nacionalnog prava nacionalnim sudovima ne nalaže obveza ponavljanja postupka u kojem je donesena pravomoćna sudska odluka kako bi se uzela u obzir presuda Suda u kojoj se tumači pravo Unije.

27. S druge strane, pita je li moguće doći do suprotnog zaključka na temelju načela ekvivalentnosti ili obveze tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije.

28. Važno je napomenuti da sud koji je uputio zahtjev navodi da je, s obzirom na presude Suda u predmetima Profi Credit Polska I, Profi Credit Polska II⁷ i Kancelaria Medius, „vrlo vjerojatno” da je presuda zbog ogluhe donesena „očito protivno” nacionalnim pravilima kojima se prenose članci 6. i 7. Direktive 93/13⁸. Međutim, objašnjava da to pitanje ne može ocijeniti zbog toga što

⁵ Financijski pravobranitelj uputio je na presudu Profi Credit Polska I i na rješenje od 28. studenoga 2018. u predmetu PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963).

⁶ Pri čemu je uputio na presudu od 4. lipnja 2020., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, u daljnjem tekstu: presuda Kancelaria Medius).

⁷ Presuda od 7. studenoga 2019., Profi Credit Polska (C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, u daljnjem tekstu: presuda Profi Credit Polska II).

⁸ Za sadržaj tih odredbi vidjeti točke 7. i 8. ovog mišljenja.

je u svojem postupanju ograničen na provjeru, kao prvo, toga jesu li se poštovali rokovi i, kao drugo, toga temelji li se zahtjev za ponavljanje postupka na nekoj zakonskoj osnovi. U tom postupovnom kontekstu treba utvrditi može li prethodna odluka o tumačenju činiti takvu osnovu.

29. S obzirom na ta razmatranja, Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (Okružni sud za četvrt Varšava-Praga u Varšavi) odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li članak 4. stavak 3. i članak 19. stavak 1. Ugovora o Europskoj uniji, uzimajući u obzir načelo ekvivalentnosti koje proizlazi iz sudske prakse [Suda], tumačiti na način da odluka o tumačenju prava Unije koju je [Sud] donio na temelju članka 267. stavka 1. UFEU-a predstavlja osnovu za ponavljanje građanskog postupka u kojem je prethodno donesena pravomoćna odluka, ako se nacionalnim propisom kao što je to članak 401.¹ [KPC-a] dopušta ponavljanje postupka u slučaju donošenja pravomoćne odluke na temelju odredbe za koju je presudom Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud, Poljska) utvrđeno da nije u skladu s pravnim aktom više pravne snage?
2. Zahtijeva li načelo tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije koje proizlazi iz članka 4. stavka 3. Ugovora o Europskoj uniji i sudske prakse [Suda] široko tumačenje nacionalnog propisa kao što je to članak 401. točka 2. [KPC-a] na način da se osnovom za ponavljanje postupka iz tog članka obuhvati pravomoćna presuda zbog ogluhe u kojoj je sud, protivno obvezama koje proizlaze iz presude [Suda] u predmetu [Profi Credit Polska I], propustio ispitati ugovor između potrošača i zajmodavca u pogledu nepoštenih ugovornih odredbi i ograničio se samo na ispitivanje formalne valjanosti mjenice?”

30. Poljska vlada i Europska komisija podnijele su pisana očitovanja. Obje su stranke iznijele usmena očitovanja na raspravi održanoj 24. siječnja 2023.

IV. Analiza

31. Meritum prethodnih pitanja upućenih u ovom predmetu prvo ću razmotriti iznošenjem uvodnih napomena o stajalištu koje se u pravu Unije zauzima u pogledu nacionalnog učinka pravomoćnosti, osobito u području zaštite potrošača, i o pravnoj sigurnosti čiji je poseban izraz učinak pravomoćnosti (dio 1.).

32. Kao drugo, objasniti ću da se načelom ekvivalentnosti ne zahtijeva da ponavljanje građanskog postupka postane dostupno na temelju prethodne odluke Suda o tumačenju, kad je to prema nacionalnom pravu moguće na temelju određenih presuda nacionalnog ustavnog suda (dio 2.).

33. Kao treće, kako bih predložio odgovor na drugo prethodno pitanje (koje se odnosi na obvezu usklađenog tumačenja), morat ću pojasniti nekoliko točaka koje to pitanje podrazumijeva. U tom ću kontekstu objasniti da se djelotvornošću zaštite potrošača od nepoštenih odredbi od država članica ne zahtijeva automatski da osiguraju *izvanredni* pravni lijek u slučaju da nacionalni sud nije ispitao jesu li ugovorne odredbe koje obvezuju potrošača nepoštene. Međutim, objasniti ću i da je zbog posebnih okolnosti u kojima je presuda zbog ogluhe donesena i postala pravomoćna potrošaču o kojem je riječ potrebno osigurati *pravni lijek*. Iako će, prema mojem mišljenju, mogućnost da se osobi FY odobri zahtjev za ponavljanje postupka ovisiti o dostupnim

mogućnostima tumačenja u poljskom pravu (i primjenjivim rokovima), objasniti ću da joj sudska praksa Suda pruža druge postupovne mogućnosti na temelju kojih se njezino pravo da ne bude vezana (navodno) nepoštenim ugovornim odredbama može ponovno uspostaviti (dio 3.).

A. Pravo Unije, nacionalni učinci pravomoćnosti i načelo pravne sigurnosti

34. Za početak valja istaknuti da izvanredni pravni lijekovi, kao što je onaj o kojem je riječ u glavnom postupku, općenito omogućuju preispitivanje sudskih odluka koje su postale pravomoćne. Ti lijekovi kao takvi stoga po samoj svojoj prirodi utječu na načelo pravomoćnosti kojim se inače onemogućuje dovođenje u pitanje pravomoćnih sudskih odluka.

35. Iako je načelo pravomoćnosti izraz načela pravne sigurnosti⁹, ono nije uvijek apsolutno (kao što to pokazuje postojanje izvanrednih pravnih lijekova). U tom pogledu iz sudske prakse Suda slijedi da iz prava Unije mogu proizaći dodatne iznimke od tog načela osim onih koje može utvrditi nacionalni zakonodavac.

36. Pitanju može li se tim pravom u nekim situacijama zahtijevati da se ne uzmu u obzir nacionalni učinci pravomoćnosti pristupa se, s obzirom na to da u tom pogledu ne postoje nikakva konkretna pravila, kroz klasičnu prizmu načela ekvivalentnosti i djelotvornosti, kojima se uređuje ostvarivanje postupovne autonomije država članica u skladu s obvezom lojalne suradnje utvrđenom u članku 4. stavku 3. UEU-a. Prema tome, opće je stajalište prava Unije da se njime ne zahtijeva neuzimanje u obzir nacionalnih učinaka pravomoćnosti kako bi se ispravila neusklađenost nacionalne situacije s pravom Unije, osim ako se na temelju nekog od prethodno navedenih načela ne zahtijeva suprotan zaključak¹⁰.

37. U tom se okviru ocjena obično provodi s oprezom. Sud stalno podsjeća na važnost načela pravomoćnosti, pri čemu navodi da je opravdano interesom stabilnosti prava i pravnih odnosa, i dobrim sudovanjem¹¹. Kao što je to istaknuto, to načelo također služi interesima stranaka u pogledu toga da se njihov spor pravomoćno riješi te ga se zbog toga može smatrati jamstvom koje proizlazi iz prava na djelotvornu sudsku zaštitu i koje istodobno pridonosi široj svrsi javnog interesa za postojanjem pravnog sustava u čiju stabilnost društvo može imati povjerenja¹².

38. Prema tome, s izvanrednim pravnim lijekovima, kao iznimkama od načela pravomoćnosti, treba postupati pažljivo. Iako se točni uvjeti njihove primjenjivosti mogu razlikovati ovisno o pravnom poretku o kojem je riječ, oni su odraz osjetljive ravnoteže koju nacionalni zakonodavac postiže između, s jedne strane, općeg interesa pravne sigurnosti i, s druge strane, interesa za postizanje pravednog ishoda u posebnim i ograničenim okolnostima¹³.

⁹ Presuda od 1. lipnja 1999., *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269, t. 46.)

¹⁰ Vidjeti primjerice presudu od 11. rujna 2019., *Călin* (C-676/17, EU:C:2019:700, u daljnjem tekstu: presuda *Călin*, t. 28. do 30. i navedena sudska praksa).

¹¹ Vidjeti primjerice presudu od 24. listopada 2018., *XC i dr.* (C-234/17, EU:C:2018:853, u daljnjem tekstu: presuda *XC*, t. 52. i navedena sudska praksa).

¹² Vidjeti u tom smislu i za šire razmatranje Turmo, A., „Res Judicata in European Union Law. A multi-faceted principle in a multilevel judicial system”, *EU Law Live Press*, 2022., str. 46.

¹³ Vidjeti i Wiśniewski, T., „Extraordinary remedies in Polish civil procedure”, *Studia Prawnicze – The Legal Studies*, br. 4 (220), 2019., str. 107.

39. Njihovo pomno osmišljavanje odražava već istaknutu činjenicu da oni utječu na stabilnost pravnih odnosa i narušavaju načelo pravne sigurnosti koje implicitno proizlazi iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP)¹⁴ i koje se smatra „jednim od temeljnih aspekata vladavine prava”¹⁵. Zbog toga se smatra da bi pravomoćne presude trebale ostati kakve jesu, osim ako se na temelju okolnosti ozbiljne i uvjerljive prirode, kao što su ispravljanje temeljnih nedostataka ili pogreške u provođenju suđenja, ne zahtijeva suprotan zaključak¹⁶.

40. Ta su opća razmatranja naravno relevantna i za ocjenu ovog predmeta te znače da će za pronalazak odgovora na oba pitanja koja je u ovom predmetu postavio sud koji je uputio zahtjev prethodno navedena načela, čiji je cilj poboljšati primjenu prava Unije, biti potrebno ispitati u iznimno složenom i osjetljivom kontekstu.

B. Načelo ekvivalentnosti i odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud)

41. Kako bih predložio odgovor na prvo prethodno pitanje, prvo ću detaljnije razmotriti ograničenja koja se općenito pravom Unije, a osobito načelom ekvivalentnosti, određuju u pogledu nacionalnih učinaka pravomoćnosti (odjeljak (a)). Uz pomoć opisanog primjenjivog analitičkog okvira utvrdit ću kategoriju odluka Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) koju treba ispitati s obzirom na taj okvir. Taj je aspekt doveo do opsežne rasprave u ovom postupku (odjeljak (b)). Na temelju tog pojašnjenja iznijet ću razloge zbog kojih smatram da razlike između, s jedne strane, obilježja relevantnih nacionalnih odluka i, s druge strane, obilježja prethodnih odluka Suda o tumačenju onemogućuju primjenu načela ekvivalentnosti na način da se zahtijeva da te presude predstavljaju (novu) zakonsku osnovu za izvanredni pravni lijek o kojem je riječ (odjeljak (c)).

1. Načelo ekvivalentnosti i nacionalni učinci pravomoćnosti

42. Kao što sam to već naveo, načelo ekvivalentnosti u određenim okolnostima može utjecati na opseg nacionalnih učinaka pravomoćnosti.

43. Konkretnije, tim se načelom zabranjuje državama članicama da za zahtjeve koji se odnose na povredu prava Unije utvrde postupovna pravila koja su nepovoljnija od onih koja se primjenjuju na sličan postupak utemeljen na povredi nacionalnog prava¹⁷. U ovom kontekstu to znači da se, ako se nacionalnim pravom predviđaju iznimke od nacionalnih učinaka pravomoćnosti kako bi se omogućilo otklanjanje povreda prava izvedenih iz nacionalnog prava, te iznimke moraju primjenjivati i na *slične tužbe* koje se temelje na povredi prava Unije.

¹⁴ Presuda ESLJP-a od 19. svibnja 2020., REDQUEST LIMITED protiv Slovačke, ECLI:CE:ECHR:2020:0519JUD000274917, t. 29. (u daljnjem tekstu: presuda ESLJP-a u predmetu REDQUEST)

¹⁵ Presuda ESLJP-a od 25. lipnja 2009., OOO LINK OIL SPB protiv Rusije, ECLI:CE:ECHR:2009:0625DEC004260005 (u daljnjem tekstu: presuda ESLJP-a u predmetu Link Oil, tekst nije podijeljen u točke).

¹⁶ Presuda ESLJP-a u predmetu REDQUEST, t. 29. i u predmetu Link Oil te presuda ESLJP-a od 9. lipnja 2015., PSMA, SPOL. S R. O. protiv Slovačke, ECLI:CE:ECHR:2015:0609JUD004253311, t. 68. do 70.

¹⁷ Vidjeti među brojnim primjerima presudu od 17. svibnja 2022., Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, u daljnjem tekstu: presuda Unicaja Banco, t. 22. i navedena sudska praksa).

44. Kako bi se utvrdilo može li se, općenito, nacionalna tužba smatrati *sličnom* tužbi podnesenoj radi zaštite prava izvedenih iz prava Unije, načelno bi trebalo uzeti u obzir njihove predmete, uzroke i bitne elemente¹⁸.

45. Međutim, u kontekstu ovog predmeta ne postavlja se pitanje treba li dva postupka smatrati sličnima (zbog čega se na njih trebaju primjenjivati istovjetni uvjeti)¹⁹, nego mora li jedan postupak postati dostupan na temelju prethodne odluke o tumačenju u slučaju u kojem ga se može pokrenuti na temelju određene vrste nacionalnih sudskih odluka.

46. U prošlosti su slični scenariji doveli do presuda u predmetima *Impresa Pizzarotti*²⁰, *XC* i *Hochtief*²¹.

47. Situacija koja je dovela do presude *Impresa Pizzarotti* uključivala je nacionalni sud (koji odlučuje u zadnjem stupnju) koji je raspolagao prilično širokom ovlašću da dopuni vlastite pravomoćne presude kako bi otklonio povrede nacionalnog prava, konkretno putem mehanizma koji naziva „pravomoćnost koja se razvija”²². Sud je zaključio da je u takvim okolnostima taj mehanizam morao biti dostupan kako bi se situacija uskladila s relevantnim zakonodavstvom Unije (u području ugovora o javnoj nabavi).

48. Sud je u presudi *Hochtief*, koja se odnosila na područje javne nabave, također prilično općenito naveo da, ako se postupovnim pravilima omogućuje preispitivanje pravomoćne presude kako bi se situacija uskladila s ranijom sudskom odlukom s kojom su sud i stranke *bili upoznati*, ta mogućnost mora prevladati i kako bi situacija bila u skladu s ranijom presudom Suda²³.

49. Međutim, pomno ispitivanje obrazloženja Suda pokazuje da su ti uvjeti, koji su omogućili preispitivanje pravomoćne presude, predstavljeni kao hipotetski scenarij koji sud koji je uputio zahtjev treba provjeriti. Taj je scenarij odražavao situaciju iz tog predmeta koja je uključivala prethodnu odluku koja se navodno nije uzela u obzir u kasnijoj fazi postupka u kojem je podnesen zahtjev za nju. Prema mojem mišljenju, ostalo je nejasno uklapaju li se nacionalna pravila kojima se omogućuje preispitivanje učinka pravomoćnosti doista u taj hipotetski scenarij²⁴.

50. Naposljetku, Sud je u presudi *XC* isključio mogućnost primjene načela ekvivalentnosti na način da se ponovno suđenje u kaznenom postupku zbog povrede EKLJP-a proširi na navodne povrede temeljnih prava zajamčenih pravom Unije. Sud je svoje obrazloženje temeljio na „uskoj funkcionalnoj vezi” između nacionalnog pravnog lijeka o kojem je riječ i postupka pred ESLJP-om²⁵. Taj pravni lijek u biti je uveden kako bi se izvršile presude ESLJP-a donesene u,

¹⁸ *Ibidem*, t. 23.; presuda *Călin*, t. 35. i presuda *XC*, t. 27. Ponekad Sud upućuje samo na „predmet” i „bitne elemente”, kao u presudi od 26. siječnja 2010., *Transportes Urbanos y Servicios Generales* (C-118/08, EU:C:2010:39, u daljnjem tekstu: presuda *Transportes Urbanos*, t. 35.). Razlika između tih dvaju pristupa u svakom je slučaju neznatna s obzirom na to da je kategorija „bitni elementi” dovoljno široka da obuhvati sve relevantne aspekte sudskog postupka.

¹⁹ Vidjeti primjerice presudu *Transportes Urbanos*.

²⁰ Presuda od 10. srpnja 2014., *Impresa Pizzarotti* (C-213/13, EU:C:2014:2067, u daljnjem tekstu: presuda *Impresa Pizzarotti*)

²¹ Presuda od 29. srpnja 2019., *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe* (C-620/17, EU:C:2019:630; u daljnjem tekstu: presuda *Hochtief*)

²² Presuda *Impresa Pizzarotti*, t. 55.

²³ Presuda *Hochtief*, t. 63.

²⁴ Naime, Sud je u točki 63. te presude zaključio da je „na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri sadržavaju li mađarska postupovna pravila mogućnost preispitivanja pravomoćne presude kako bi se situacija proizašla iz te presude uskladila s ranijom konačnom sudskom odlukom s kojom su sud koji je donio tu presudu te stranke u predmetu u kojem je donesena ta presuda bili upoznati. *Ako je tomu tako* [...]”. Moje isticanje.

²⁵ Presuda *XC*, t. 31. i 34.

prema mojem shvaćanju, pojedinačno povezanim predmetima²⁶. Donošenje tih presuda u načelu se može zatražiti i one se mogu donijeti tek *nakon* što se iscrpe svi nacionalni pravni lijekovi. Sud je tu situaciju usporedio s logikom kojom se uređuje sudsko ostvarivanje prava izvedenih iz prava Unije, koje se provodi *prije* donošenja pravomoćne nacionalne sudske odluke, osobito u okviru mehanizma prethodnog postupka.

51. Iako se, naravno, tom sudskom praksom pruža koristan referentni okvir, nijedna se od prethodno ukratko opisanih presuda ne uklapa u potpunosti u predmetnu situaciju. Ispitivanje posljedica načela ekvivalentnosti doista se mora provoditi za svaki predmet zasebno jer podrazumijeva usporedbu konkretnih obilježja pravnih lijekova o kojima je riječ.

52. Kako bi se u ovom predmetu mogla provesti takva analiza, sada ću pojasniti vrste odluka Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) koje u tu svrhu treba smatrati relevantnima.

2. Relevantne odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud)

53. Iako to nije konkretno navedeno u tekstu prvog prethodnog pitanja, iz njega proizlazi da su odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) na koje se može pozvati za potrebe ponavljanja postupka u skladu s člankom 401.¹ KPC-a donesene *nakon* pravomoćne sudske odluke čije se preispitivanje zahtijeva. Doista, prema mojem shvaćanju, smisao članka 401.¹ KPC-a, na koji se to pitanje odnosi, obuhvaća poimanje da činjenica da prethodna sudska odluka nije utemeljena na zakonu postaje očita tek nakon naknadne presude Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud).

54. Na isti su način tri prethodne odluke o tumačenju na koje se prethodno upućuje²⁷, a koje sud koji je uputio zahtjev smatra mogućim osnovama za ponavljanje postupka o kojem je riječ, donesena nakon presude zbog ogluhe. Stoga prvo prethodno pitanje treba shvatiti na način da taj sud njime pita može li se utvrditi istovjetnost između, s jedne strane, presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) i, s druge strane, prethodnih odluka Suda o tumačenju, koje su u oba slučaja donesene *nakon* pravomoćne sudske odluke čije se preispitivanje zahtijeva.

55. Imajući to pojašnjenje na umu, sud koji je uputio zahtjev objasnio je da postoje dvije kategorije odluka Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) koje mogu poslužiti kao osnova za ponavljanje postupka u skladu s člankom 401.¹ KPC-a. Naziva ih se, s jedne strane, „običnim presudama” i, s druge strane, „negativnim presudama o tumačenju”²⁸.

56. U odgovoru na pitanje koje mu je uputio Sud, sud koji je uputio zahtjev objasnio je da u svojem prvom pitanju traži pojašnjenje posljedica koje za te *obje* kategorije proizlaze iz načela ekvivalentnosti.

57. U tom pogledu navodim sljedeća opažanja.

²⁶ Vidjeti u tom smislu mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Bobeka u predmetu Čălin (C-676/17, EU:C:2019:94, t. 72. do 74.).

²⁷ Vidjeti točku 28. ovog mišljenja.

²⁸ Vidjeti također Granat, M. i Granat, K., *The Constitution of Poland: A Contextual Analysis*, Hart Publishing, 2019., str. 147. do 148. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku i objašnjenja koje je poljska vlada iznijela na raspravi proizlazi da, iako postoje tri vrste postupaka u kojima Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) može donijeti presudu koja može poslužiti kao osnova za ponavljanje postupka u skladu s člankom 401.¹ KPC-a (kad pred tim sudom postupak pokreće i. tijelo javne vlasti ovlašteno u tu svrhu; ii. nacionalni sud u okviru postupka koji je u tijeku; ili iii. pojedinačni podnositelj prigovora), pitanje koji se od tih postupaka stvarno upotrijebio ne utječe na to može li na temelju njih nastati osnova za ponavljanje o kojoj je riječ.

58. Kao što se to objašnjava u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, ako Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) u „običnoj presudi” utvrdi da nacionalna odredba koja se preispituje nije u skladu s pravnim aktom više pravne snage, time se nacionalnoj odredbi koju preispituje oduzima pravna snaga.

59. Čini se da se poljska vlada i Komisija slažu s tim stajalištem, kao i s činjenicom da „obična presuda” Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) predstavlja osnovu za ponavljanje građanskog postupka na temelju članka 401.¹ KPC-a.

60. Međutim, čini se da se ne slažu kad je riječ o kategoriji „negativnih presuda o tumačenju”.

61. Čini se da Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) u presudi o tumačenju zauzima stajalište o tome je li određeno tumačenje odredbe nacionalnog prava u skladu s određenim mjerilom preispitivanja. Naime, kad takva presuda ima negativan ishod, kojim se određeno tumačenje isključuje kao nezakonito („negativna presuda o tumačenju”), tumačeni akt ostaje valjan.

62. Sud koji je uputio zahtjev priznaje da, iako je za ponavljanje *upravnog* postupka moguće pozvati se na „negativnu presudu o tumačenju”, u poljskom pravu nije jasno je li to moguće i u pogledu *građanskog* postupka (o kojem je riječ u glavnom postupku). Taj sud priznaje da prevladava stajalište da to nije moguće. Međutim, on sam smatra da to jest moguće.

63. Komisija je u tom kontekstu na raspravi navela da je poljska vlada u boljem položaju da ocijeni to pitanje. Međutim, skrenula je pozornost na činjenicu da se na temelju nacionalnog prava smatra da odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) imaju obvezujući učinak *erga omnes*, pri čemu se ne pravi razlika između različitih vrsta presuda koje taj sud može donositi.

64. Poljska vlada navela je da „negativna presuda o tumačenju” ne utječe na valjanost tumačene odredbe i stoga ne može poslužiti kao osnova za ponavljanje građanskog postupka. Na raspravi je naglasila da se njezino stajalište temelji na odluci Sąda Najwyższego (Vrhovni sud, Poljska; u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) kojom se, prema njezinu mišljenju, uređuje to područje²⁹.

65. Napominjem da, naravno, nije na Sudu da presudi o tome čini li „negativna presuda o tumačenju” Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) osnovu za ponavljanje građanskog postupka u skladu s člankom 401.¹ KPC-a. Postupci na temelju članka 267. UFEU-a temelje se na jasnom razdvajanju funkcija, pri čemu nacionalni sudovi imaju isključivu nadležnost za tumačenje nacionalnog prava. Stoga se razmatranja suda koji je uputio zahtjev u pogledu takvog prava ne mogu dovesti u pitanje u okviru ovog postupka³⁰.

66. Stoga ću se voditi pretpostavkom suda koji je uputio zahtjev, prema kojoj „negativna presuda o tumačenju” može činiti osnovu za ponavljanje građanskog postupka u skladu s člankom 401.¹ KPC-a te ću tu kategoriju odluka obuhvatiti ovom analizom.

²⁹ Odluka Sąda Najwyższego (Vrhovni sud) od 17. prosinca 2009., III PZP 2/09

³⁰ Vidjeti primjerice presudu od 4. ožujka 2020., Telecom Italia (C-34/19, EU:C:2020:148, u daljnjem tekstu: presuda Telecom Italia, t. 56. i navedena sudska praksa).

3. Posljedice koje proizlaze iz načela ekvivalentnosti

67. Svoju ocjenu posljedica koje proizlaze iz načela ekvivalentnosti u ovom predmetu započet ću raspravom o svrsi izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ. U tom ću kontekstu objasniti da je taj pravni lijek vjerojatno povezan s, čini mi se, *izravnim* stajalištem Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) u pogledu neusklađenosti odredbe nacionalnog pravnog akta niže pravne snage s pravnim aktom više pravne snage ili u pogledu nezakonitosti određenog tumačenja takvog pravnog akta niže pravne snage (pododjeljak i.).

68. Zatim ću se osvrnuti na specifična obilježja prethodnih odluka o tumačenju kojima se pruža vjerodostojno tumačenje prava Unije unutar šireg *sudskog dijaloga* na temelju kojeg nacionalni sud treba utvrditi konkretne posljedice u pogledu određenog nacionalnog pravnog akta (kao pravnog akta niže pravne snage), pri čemu točan oblik tih posljedica ovisi o nekoliko varijabli. Zbog te je konkretne dimenzije, prema mojem mišljenju, iznimno teško te presude uklopiti u konkretnu logiku izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ a da se pritom ne utječe na zahtjev pravne sigurnosti (pododjeljak ii.).

69. Ako se tu temeljnu razliku ne bi smatralo preprekom primjeni načela ekvivalentnosti, podredno ću razmotriti način na koji bi kategoriju mogućih prethodnih odluka koje dovode do primjene tog načela trebalo definirati kako bi se osiguralo poštovanje ograničenjâ načela ekvivalentnosti, kao i zahtjeva pravne sigurnosti (pododjeljak iii.). Nastavno na to podredno razmatranje osvrnut ću se na pitanje primjenjivih rokova. Taj aspekt predmeta sam po sebi otkriva izazove u pogledu integriranja logike prethodnih odluka u mehanizam izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ (pododjeljak iv.).

a) Nacionalne tužbe o kojima je riječ: njihova svrha i funkcionalna veza

70. Kad je riječ o trodijelnom testu predmeta, uzroka i bitnih elemenata iz točke 44. ovog mišljenja, iz spisa predmeta proizlazi da je *predmet* postupaka koji mogu dovesti do presude Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) na koju se može pozvati na temelju članka 401.¹ KPC-a u pravilu proglašenje (ne)usklađenosti i posljedično (ne)valjanosti određene nacionalne odredbe s pravnim aktom više pravne snage ili pak utvrđenje da određeno tumačenje tog pravnog akta nije u skladu s pravnim aktom više pravne snage.

71. Prema tome, čini se da je svrha izvanrednog pravnog lijeka predviđenog člankom 401.¹ KPC-a omogućiti preispitivanje pravomoćne presude nakon što je pravnoj osnovi na kojoj se ta presuda temelji oduzeta pravna snaga ili nakon što je postalo jasno da se ta presuda temeljila na nedopuštenom tumačenju nacionalnog prava.

72. Jednostavno rečeno, ponavljajući formulaciju koju je Sud upotrijebio u svojoj presudi XC, čini se da postoji funkcionalna veza između pravnog lijeka uspostavljenog člankom 401.¹ KPC-a i proglašenja neusklađenosti odredbe nacionalnog prava (ili nezakonitosti njezina tumačenja) na koju se pozvalo u postupku čije se ponavljanje zahtijeva.

73. Za razliku od presude XC, međutim, funkcionalna veza nešto je slabija u ovom predmetu jer, kako bi ponavljanje postupka bilo moguće na temelju članka 401.¹ KPC-a, presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) koja dovodi do tog pokretanja ne mora nužno biti donesena u predmetu koji je pojedinačno povezan s postupkom čije se ponavljanje zahtijeva.

74. Čini se da je taj pravni lijek doista dostupan *bilo kojoj* stranci u čijem se predmetu odlučilo na temelju osnove nacionalnog prava koja je naknadno proglašena nezakonitom, pod uvjetom da se zahtjev za ponavljanje podnese u primjenjivom roku.

75. Zbog toga se, i suprotno situaciji koja je dovela do presude XC, ne čini relevantnim činjenica da prethodna odluka o tumačenju općenito predstavlja *ex ante* sredstvo osiguravanja usklađenosti prije nego što se pravomoćna nacionalna sudska odluka uopće donese. To naravno vrijedi za pojedinačni predmet u kojem se takva odluka zahtijeva. Međutim, prema mojem mišljenju, to konkretno razmatranje prestaje biti odlučujuće kad se funkcionalna veza između izvanrednog pravnog lijeka i nacionalne presude Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) koja dovodi do njegove primjene proširuje kako bi se obuhvatile *sve naknadne* presude tog suda kojima je pravna osnova o kojoj je riječ proglašena ništavom ili kojima je primijenjeno tumačenje nacionalnog prava isključeno kao nezakonito.

76. Time, međutim, nisu iscrpljene sva specifična obilježja prethodnih odluka o tumačenju koja treba razmotriti.

77. Čini se da su u kontekstu ovog predmeta odlučujuće razlike u logici kojom se uređuju posljedice koje proizlaze iz kategorija sudskih odluka o kojima je riječ.

78. Prema mojem shvaćanju, kad Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) odredbu nacionalnog prava proglasi neusklađenom s pravnim aktom više pravne snage, to ne ostavlja puno prostora za raspravu u pogledu pravnih posljedica koje iz tog proglašenja proizlaze za pravni akt niže pravne snage o kojem je riječ. Kao što je to prethodno navedeno, taj se pravni akt proglašava neusklađenim i nestaje iz pravnog sustava. Izvanredni pravni lijek o kojem je riječ naknadno omogućuje da te posljedice poprime konkretan izraz na razini sudskih odluka donesenih na toj pravnoj osnovi (koja je proglašena ništavom).

79. Isto se može, *mutatis mutandis*, navesti za „negativne presude o tumačenju”.

80. Iako takve presude ne utječu na valjanost tumačenog nacionalnog prava, nemogućnost primjene određenog tumačenja pravnog akta niže pravne snage o kojem je riječ javlja se, slično onome što se dešava kao rezultat „običnih presuda”, kao izravna i neposredna posljedica utvrđenja Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud). Takvo se utvrđenje tada, na razini pravomoćnih sudskih odluka u kojima se primjenjuje takvo nedopušteno tumačenje određenog pravnog akta niže pravne snage, „odražava” u mogućnosti njihova preispitivanja u okviru izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ.

81. Suprotno tomu, primarna je svrha prethodnih odluka o tumačenju tumačiti pravo Unije (kao pravo više pravne snage o kojem je riječ). Iako na taj način predstavljaju mjerodavnu osnovu na temelju koje treba utvrditi odgovarajuće posljedice za određeno, moguće neusklađeno, pravilo nacionalnog prava, te konkretne posljedice treba primijeniti odgovarajući nacionalni sud nakon što se donese prethodna odluka i nastavi glavni postupak. Valja istaknuti da će točan oblik tih posljedica obično ovisiti o nekoliko varijabli.

82. Taj je aspekt, prema mojem mišljenju, od temeljne važnosti u pogledu mogućnosti lakog utvrđivanja toga hoće li određena prethodna odluka *in fine* dovesti do pravnih posljedica koje se mogu smatrati sličnima posljedicama presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud). To pak

uvelike utječe na predvidljivost situacija u kojima bi se predmetni izvanredni pravni lijek, proširen na način predviđen u ovom predmetu, mogao primijeniti. To ću pitanje detaljnije razmotriti u nastavku.

b) Specifična obilježja prethodnih odluka o tumačenju koja su relevantna za ovaj predmet

83. Kao što je to već ukratko navedeno, opća svrha prethodnog postupka (o tumačenju) jest nacionalnim sudovima pružiti elemente za tumačenje prava Unije koji su im potrebni kako bi odlučili u sporovima koji se pred njima vode (mikrosvrha) i u istom smislu osigurali ujednačeno tumačenje i primjenu prava Unije u cijeloj Europskoj uniji (makrosvrha)³¹.

84. Valja navesti da se prethodna odluka donosi u širem kontekstu sudskog dijaloga koji predstavlja prethodni postupak i u kojem ulogu Suda dopunjuje naknadna intervencija određenog suda koji je uputio zahtjev: iako je uloga Suda pružiti obvezujuće tumačenje prava Unije, posljedice koje to tumačenje ima na konkretan predmet odgovornost su nacionalnih sudova koji djeluju u skladu s općim načelom nadređenosti prava Unije³².

85. Nadalje, ako se utvrdi sukob između prava Unije i nacionalnog prava, njegovo će rješavanje ovisiti o nekoliko varijabli.

86. S gledišta prava Unije, hoće li, osobito, utvrđena neusklađenost nacionalnog prava s pravom Unije dovesti do toga da se nacionalno pravo izuzme iz primjene ovisi o konkretnoj prirodi odredbe prava Unije o kojoj je riječ (kao što su njezina primjenjivost u horizontalnim odnosima ili njezin izravni učinak kad je riječ o vertikalnim odnosima, pri čemu valja navesti da je izravan učinak uvjet za to da bi se pravom Unije moglo zahtijevati izuzimanje nacionalnog prava iz primjene)³³.

87. S gledišta nacionalnog prava, hoće li utvrđena neusklađenost dovesti do stvarne neprimjenjivosti nacionalnog prava ovisit će o mogućnostima tumačenja u određenom pravnom sustavu. Doista, čak i kad, u konačnici, iz prethodne odluke proizlazi da određena odredba nacionalnog prava nije u skladu s pravom Unije, to ne mora nužno značiti kraj njezina pravnog vijeka jer nacionalni sud može pronaći način da je tumači u skladu s pravom Unije. Načelno tu mogućnost treba razmotriti prvu te bi neusklađen pravni akt o kojem je riječ trebalo izuzeti iz primjene (kad se to zahtijeva na temelju prava Unije) samo ako se neusklađenost ne može otkloniti³⁴.

88. Ta je logika, prema mojem mišljenju, u prilično oštroj suprotnosti s logikom kojom se uređuju obje relevantne kategorije presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud). Kao što sam to već objasnio, kad se u takvim presudama utvrdi neusklađenost, u njima se također izravno navode konkretne posljedice za određeni pravni akt niže pravne snage (odnosno njegova ništavost ili nemogućnost primjene određenog tumačenja).

³¹ Vidjeti osobito presudu od 6. listopada 2021., *Conorzio Italian Management i Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:799, t. 27. do 30. i navedena sudska praksa). O „mikro” i „makro” svrsi vidjeti mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Bobeka u predmetu *Conorzio Italian Management i Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:291, t. 55.).

³² U pogledu tog načela vidjeti presudu od 24. lipnja 2019., *Popławski* (C-573/17, EU:C:2019:530; u daljnjem tekstu: presuda *Popławski*, t. 53. i navedena sudska praksa).

³³ Kao što je to pojašnjeno u presudi *Popławski*, t. 64.

³⁴ Za sličan primjer vidjeti presudu *Kancelaria Medius*, t. 47. do 51., u kojoj je Sud pozvao sud koji je uputio zahtjev da najprije ispita mogućnosti usklađenog tumačenja nacionalnog pravila o kojem je riječ, a zatim podsjetio na (podrednu) obvezu da ga izuzme iz primjene.

89. Htio bih dodati da na tu razliku ne utječe činjenica da obje kategorije sudskih odluka koje se uspoređuju očito proizvode učinke *erga omnes*³⁵.

90. Ta sličnost *prima facie* potaknula je diskusiju na raspravi³⁶.

91. Međutim, prema mojem mišljenju, prethodna razmatranja pokazuju da uvjeti učinaka *erga omnes* u oba slučaja koja se uspoređuju imaju bitno različito značenje i posljedice. Valja istaknuti da činjenica da su sudske odluke koje su donesene u oba slučaja općenito obvezujuće ni u kojem smislu ne pojašnjava način njihova međudjelovanja s neusklađenim pravnim aktom niže pravne snage.

92. Prema mojem mišljenju, razlika koju sam prethodno utvrdio u tom pogledu znatno utječe na mogućnost predviđanja (samo na temelju sudske odluke) konkretnih situacija u kojima bi se izvanredni pravni lijek o kojem je riječ primjenjivao ako bi do toga dovele prethodne odluke o tumačenju: u nekim slučajevima to može biti tako, ali ne nužno i u drugima.

93. Drugim riječima, primjenom načela ekvivalentnosti u tim bi se okolnostima nezanemarivo smanjila pravna sigurnost. Doista, utvrđivanje situacija koje dovode do primjene tog načela zahtijevalo bi zasebnu privremenu analizu (i moguću potrebu da se stranke saslušaju) u pogledu toga ima li određena prethodna odluka *in fine* posljedice koje se može smatrati usporedivima s posljedicama do kojih dovodi bilo koja od relevantnih presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud).

94. S obzirom na navedeno, ako se potreba za takvom raspravom ne smatra preprekom aktiviranju načela ekvivalentnosti, u nastavku ću podredno razmotriti način na koji bi kategoriju mogućih prethodnih odluka koje dovode do primjene tog načela trebalo definirati kako bi se osiguralo poštovanje ograničenjâ načela ekvivalentnosti, kao i zahtjeva pravne sigurnosti.

c) Podredno pojašnjenje relevantne kategorije prethodnih odluka o tumačenju koje dovode do primjene načela ekvivalentnosti

95. *Kao prvo*, trebalo bi odlučiti je li relevantna kategorija prethodnih odluka o tumačenju ona koja je dovela do zaključka da određenu odredbu nacionalnog prava treba izuzeti iz primjene ili ona koja je dovela (samo) do toga da se određeno tumačenje nacionalnog prava isključi kao neusklađeno s pravom Unije.

96. Odgovor na to pitanje možda ovisi o tome je li relevantna nacionalna presuda za usporedbu „obična presuda” ili „negativna presuda o tumačenju” Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud). Podsjećam na to da iz spisa predmeta proizlazi da dok se prvom kategorijom poništava neusklađeni pravni akt niže pravne snage, drugom se samo isključuje jedan način njegova tumačenja.

³⁵ Podsjećam na to da prethodna odluka o tumačenju nije obvezujuća samo za potrebe svoje primjene u sporu koji se vodi pred određenim sudom koji je uputio zahtjev (učinci *inter partes*), nego da je se mora poštovati i u drugim postupcima u kojima isto tumačeno pravno pravilo Unije postaje relevantno (pravni učinci *erga omnes*), što odgovara mikro i makro svrhama prethodnih postupaka opisanim u točki 83. ovog mišljenja.

³⁶ Ta se diskusija odnosila i na pravne učinke *ex tunc*. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, treba smatrati da značenje određenog pravnog pravila Unije, kao što ga je pojasnio Sud, postoji od trenutka njegova stupanja na snagu. Presuda od 6. srpnja 2023., Minister for Justice and Equality (Zahtjev za pristanak – Učinci prvotnog europskog uhidbenog naloga) (C-142/22, EU:C:2023:544, t. 32. i navedena sudska praksa). Komisija je u tom pogledu istaknula da pravni učinci presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) sežu (barem) onoliko unatrag koliko je potrebno za ponavljanje postupka. Poljska vlada pak je izjavila da presude Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) imaju učinke *pro futuro*.

97. Čini se da je izravan odgovor na to pitanje taj da se moguće posljedice prethodne odluke nikad neće točno uklapati u prvu kategoriju (jer Sud nikad ne može poništiti nacionalni pravni akt)³⁷, ali bi mogle odgovarati, kao što to Komisija u biti tvrdi, drugoj kategoriji³⁸.

98. Međutim, to razgraničenje nije nužno sasvim uvjerljivo. Napominjem da prethodna odluka o tumačenju može dovesti do stvarne neprimjenjivosti nacionalnog prava. Stoga bi se moglo tvrditi da u konačnici nema velike razlike između, s jedne strane, proglašavanja nacionalne odredbe „mrtvom” i, s druge strane, njezina održavanja „na životu”, ali uz to da joj se oduzme stvarna mogućnost uređivanja društvenih odnosa.

99. Nadalje, nakon što se utvrdi (protivno mojem glavnom prijedlogu iz prethodnog pododjeljka) da nepostojanje pravnih posljedica (za nacionalno pravo) kao neposrednog rezultata prethodne odluke ne onemogućuje primjenu načela ekvivalentnosti, isto bi se možda trebalo reći u pogledu razlike između (izravnog) proglašavanja nacionalnog prava ništavim i izuzimanja tog prava iz primjene (što uostalom može dovesti do toga da ga nacionalni zakonodavac kasnije stvarno stavi izvan snage).

100. Naposljetku valja podsjetiti i na to da se usporedba pravnih lijekova ili presuda za potrebe primjene načela ekvivalentnosti sastoji od provjere toga jesu li ti pravni lijekovi ili presude *slični*. Da bi se moglo primijeniti načelo ekvivalentnosti, oni ne moraju biti *istovjetni*.

101. S obzirom na navedeno, iako se taj pristup ne čini problematičnim u kontekstu redovnih pravnih lijekova, smatram da bi se s njime trebalo opreznije postupati kad je riječ o izvanrednim pravnim lijekovima zbog toga što takvi pravni lijekovi utječu na temeljna načela kao što su pravomoćnost i pravna sigurnost.

102. Stoga smatram da bi razlika u smislu preciznih pravnih posljedica za pravni akt niže pravne snage o kojem je riječ trebala biti važna, što u ovom konkretnom kontekstu znači da bi relevantna nacionalna presuda za usporedbu trebala biti samo „negativna presuda o tumačenju”, a ne i „obična”.

103. Nadalje, zbog istih bi razloga slične prethodne odluke trebalo dodatno ograničiti na one koje dovode do isključenja određenog *tumačenja* nacionalnog prava, ali kojima se ipak ne nalaže njegovo *izuzimanje iz primjene*. To bi doista bila drukčija, invazivnija kategorija pravne posljedice koju „negativna presuda o tumačenju” ne proizvodi.

104. *Kao drugo*, relevantna bi kategorija prethodnih odluka, prema mojem mišljenju, mogla obuhvaćati samo one odluke koje se odnose na *točno isto* zakonodavstvo kao što je ono na koje se poziva u pravomoćnoj presudi čije se preispitivanje zahtijeva. Svaka šira definicija relevantne presude za usporedbu prekoračivala bi konkretan fokus relevantne kategorije presuda Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud) (te u tom pogledu utjecala i na zahtjev pravne sigurnosti).

105. Čini se da se te presude doista odnose na određen akt ili odredbu nacionalnog prava. Prema mojem shvaćanju, prihvatljiv zahtjev za izvanredni pravni lijek o kojem je riječ nije moguće podnijeti *po analogiji*, odnosno pozivanjem na navodnu ništavost ili navodno neusklađeno tumačenje nacionalne odredbe koja se razlikuje od one koju je Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud) stvarno ispitaio (iako joj je slična).

³⁷ Vidjeti u tom pogledu Lenaerts, K., Maselis, I. i Gutman, K., *EU Procedural Law*, Oxford European Union Law Library, 2015., str. 238.

³⁸ Podsjećam na to da poljska vlada tvrdi da kategorija negativnih presuda o tumačenju ne čini osnovu za ponavljanje građanskog postupka koja je inače predviđena člankom 401.¹ KPC-a. Vidjeti točku 64. ovog mišljenja.

106. *Kao treće*, s obzirom na to da je sama svrha „presuda o tumačenju” zauzeti stajalište o tome je li određeno tumačenje nacionalnog prava u skladu s pravnim aktom više pravne snage, odgovor na to pitanje nalazi se, prema mojem shvaćanju, u njihovim izrekama, kao što je to poljska vlada u biti objasnila na raspravi.

107. Iako bi za poštovanje načela ekvivalentnosti (i, ponavljam, zahtjeva pravne sigurnosti) bilo potrebno to da se relevantna kategorija prethodnih odluka o tumačenju razgraniči na isti način, takvo razgraničenje moglo bi dovesti do proizvoljnih rezultata s obzirom na logiku kojom se uređuju te odluke.

108. Doista, iako Sud u nekim slučajevima relevantno razmatranje može navesti u izreci svoje odluke, u drugim slučajevima takvo razmatranje može proizlaziti iz njezina obrazloženja. To odražava činjenicu da je primarna svrha tih presuda tumačiti pravo Unije i da njihova točna usmjerenost ovisi o načinu na koji su postavljena pitanja, kao i o konkretnim elementima nacionalnog pravnog i činjeničnog okvira.

109. Nadalje, valja naglasiti da uvjeti za odobrenje preispitivanja pravomoćne sudske odluke obuhvaćaju ključni aspekt rokova. U tom pogledu načelom pravne sigurnosti zahtijeva se da se jasno utvrdi trenutak od kojeg rokovi počinju teći. Čini se da je u ovom predmetu taj trenutak objava relevantne odluke Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud). Međutim, čini se da sud koji je uputio zahtjev smatra da se može pozvati na bilo koju od *triju* različitih prethodnih odluka kako bi eventualno odobrio zahtjev za ponavljanje postupka koji je pred njim u tijeku. Prema mojem mišljenju, taj pristup otkriva izazove u pogledu integriranja logike prethodnih odluka u mehanizam izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ.

d) Koji je element relevantne sudske prakse Suda odlučujuć za razmatranje primjenjivih rokova?

110. Sud koji je uputio zahtjev utvrdio je tri prethodne odluke o tumačenju (Profi Credit Polska I, Profi Credit Polska II i Kancelaria Medius) iz kojih je, prema njegovu mišljenju, očito da je presuda zbog ogluhe donesena protivno nacionalnim pravilima kojim se prenose članci 6. i 7. Direktive 93/13. Podsjećam na to da se navodna povreda odnosi na činjenicu da je Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe (Općinski sud za četvrt Varšava Praga-Jug) donio tu presudu a da nije preispitao moguću nepoštenost ugovornih odredbi o kojima je riječ niti je, s obzirom na to da ih nije imao na raspolaganju, zatražio njihovo podnošenje.

111. Iako se svakako slažem sa sudom koji je uputio zahtjev u pogledu toga da je ta sudska praksa relevantna za ocjenjivanje uvjeta u kojima je presuda zbog ogluhe donesena i toga da može dovesti do zaključka koji predlaže sud koji je uputio zahtjev³⁹, smatram da samo jedna od njih (Kancelaria Medius) stvarno odgovara parametrima koje sam podredno predložio u prethodnom pododjeljku. Međutim, ta prethodna odluka nije prva za koju bi se moglo reći da omogućuje utvrđivanje sličnih posljedica.

³⁹ Međutim, to pitanje nije predmet ovog postupka te se o njemu stoga nije raspravljalo. Vidjeti točku 28. ovog mišljenja.

112. Da pojasnim, Sud je u svojoj presudi Kancelaria Medius pružio tumačenje određenih odredbi Direktive 93/13 na način da se isključuje određeno tumačenje nacionalnog prava⁴⁰ koje je, kao što to ističe Komisija, istovjetno tumačenju o kojem je riječ u glavnom postupku⁴¹. Osim toga, taj se zaključak nalazi u izreci presude (iako se neusklađeno zakonodavstvo nominalno ne utvrđuje u izreci, utvrđuje se u drugim dijelovima presude Suda).

113. Konkretnije, iz te presude proizlazi da, ako nacionalni sud sumnja u nepoštenost ugovornih odredbi, ali nema na raspolaganju dokument u kojem su navedene, on mora biti u mogućnosti zatražiti njegovo podnošenje (kako bi te odredbe preispitao)⁴².

114. Iako se čini da se to utvrđenje dobro uklapa u situaciju iz glavnog postupka, ta se presuda zapravo temelji na prethodnoj sudskoj praksi, koja uključuje (ali nije ograničena na) druge dvije presude koje je naveo sud koji je uputio zahtjev.

115. *Kao prvo*, Sud je u svojoj presudi Profi Credit Polska I zaključio da se Direktivi 93/13 protive nacionalna pravila zbog kojih nacionalni sud ne može po službenoj dužnosti preispitati moguću nepoštenost ugovornih odredbi u potrošačkom ugovoru *ako* su, ukratko, detaljna pravila za izvršavanje prava na podnošenje prigovora protiv *platnog naloga* previše restriktivna. U tom je predmetu Sud zbog osobito restriktivne prirode primjenjivih pravila zaključio da je to doista slučaj⁴³.

116. U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev navodi da su, iako se glavni postupak ne odnosi na platni nalog (a stoga ni isto nacionalnog zakonodavstvo), uvjeti u kojima se presuda zbog ogluhe o kojoj je riječ može osporavati jednako restriktivni.

117. *Kao drugo*, Sud se u presudi Profi Credit Polska II osvrnuo upravo na posljedice koje proizlaze iz nemogućnosti nacionalnog suda da po službenoj dužnosti provede preispitivanje te je jasno naveo da nacionalni sud koji sumnja u nepoštenost ugovornih odredbi može zatražiti podnošenje relevantnih dokumenata⁴⁴.

118. *Kao treće*, obvezujuća priroda takvog proaktivnog pristupa navedena je, prema mojem mišljenju, u presudi Lintner (koja je donesena prije presude Kancelaria Medius)⁴⁵.

119. Nakon razmatranja tih elemenata sudske prakse, koju bi presudu Suda trebalo uzeti u obzir za potrebe utvrđivanja toga je li se poštovao rok za podnošenje zahtjeva za ponavljanje postupka?

120. Ovdje smatram korisnim podsjetiti na to da je Komisija u ovom predmetu iznijela argumente u korist utvrđivanja istovjetnosti „negativne presude o tumačenju” i prethodne odluke o tumačenju. Međutim, dodala je i da bi to trebao biti slučaj samo ako je zaključak o neusklađenosti nacionalnog prava *jasan*.

⁴⁰ Vidjeti izreku presude Kancelaria Medius, t. 53.

⁴¹ S obzirom na navedeno, napominjem da konkretna pravila na koja se upućuje u presudi Kancelaria Medius proizlaze iz članka 339. stavka 2. KPC-a, koji je preuzet u točki 8. te presude, dok se u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku u ovom predmetu upućuje samo na članak 339. stavak 1. KPC-a koji se odnosi na opću mogućnost donošenja presude zbog ogluhe. Vidjeti točku 10. ovog mišljenja.

⁴² Presuda Kancelaria Medius, t. 37. do 40.

⁴³ Presuda Profit Credit Polska I, t. 64. do 71. Ta su pravila uključivala: i. rok za podnošenje prigovora od dva tjedna i ii. obvezu (a) navođenja osporava li se nalog u cijelosti ili djelomično, (b) iznošenja prigovora te podnošenja činjenica i dokaza te (c) plaćanja troškova koji su tri puta veći od troškova druge stranke u postupku.

⁴⁴ Presuda Profi Credit Polska II, t. 77.

⁴⁵ Presuda od 11. ožujka 2020., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, t. 37.). Za komentar o obvezujućoj prirodi preispitivanja vidjeti mišljenje nezavisne odvjetnice L. Medine u predmetu Tuk Tuk Travel (C-83/22, EU:C:2023:245, bilješka 32.).

121. Takav standard jasnoće možda se najbolje povezuje s presudom Kancelaria Medius. Međutim, kao što sam to upravo objasnio, ta presuda (koja je donesena, ako je to od ikakvog značaja, bez mišljenja nezavisnog odvjetnika)⁴⁶ nipošto nije prva u kojoj se rješavao opći problem koji proizlazi iz glavnog postupka.

122. Napominjem da se, u skladu s informacijama iz spisa predmeta, zahtjev za ponavljanje postupka treba podnijeti u roku od tri mjeseca od objave presude Trybunała Konstytucyjnego (Ustavni sud)⁴⁷.

123. Iz informacija koje je podnio sud koji je uputio zahtjev zaključujem da je osoba FY podnijela svoj zahtjev otprilike devet mjeseci nakon donošenja presude Profi Credit Polska I te je, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev, taj zahtjev možda podnijela šest mjeseci prekasno. Sud koji je uputio zahtjev možda zbog toga razmatra mogućnost utvrđivanja navodne pogreške u presudi zbog ogluhe i na temelju naknadnih presuda Profi Credit Polska II ili Kancelaria Medius (koje su donesene otprilike četiri mjeseca odnosno 12 mjeseci nakon što je osoba FY podnijela zahtjev).

124. Moram reći da me ta razmatranja donekle zbunjuju jer je, prema mojem mišljenju, teško priznati da bi načelo ekvivalentnosti moglo dovesti do rezultata u kojem bi rok o kojem je riječ mogao početi teći sa svakom novom prethodnom odlukom Suda koja bi dodatno razjasnila posljedice koje za tumačenje određene odredbe nacionalnog prava proizlaze iz prava Unije.

125. Podsjećam na to da ponavljanje postupka o kojem je riječ u ovom predmetu predstavlja izvanredni pravni lijek, koji po svojoj prirodi čini iznimku od načela pravomoćnosti. Kako bi se poštovalo načelo pravne sigurnosti, uvjeti u kojima se takav pravni lijek može primijeniti stoga trebaju biti jasno određeni kako bi se osigurala predvidljivost, što uključuje utvrđeni rok unutar kojeg se takav pravni lijek može zahtijevati.

126. Zbog tog je zahtjeva stoga nužno utvrditi koja je vremenski prva prethodna odluka na temelju koje se može zaključiti da se pravomoćna presuda temeljila na tumačenju nacionalnog prava koje nije u skladu s pravom Unije. Međutim, to se zbog prethodno utvrđenih razloga može pokazati donekle teškim ako se zahtijeva ista razina nominalne jasnoće kao u pogledu toga koji pravni akt nije u skladu s pravom Unije i koje su konkretne posljedice takvog utvrđenja.

127. S obzirom na ta razmatranja, predlažem da se na prvo prethodno pitanje odgovori na način da se načelom ekvivalentnosti, kao jednim od izraza obveze lojalne suradnje propisane člankom 4. stavkom 3. UEU-a, ne zahtijeva da izvanredni pravni lijek koji omogućuje da se građanski postupak ponovi na temelju presude nacionalnog ustavnog suda i. kojom se odredba nacionalnog prava, na koju se poziva u tom postupku, proglašava neusklađenom s pravnim aktom više pravne snage i stoga ništavom ili ii. kojom se određeno tumačenje odredbe nacionalnog prava, na koju se poziva u tom postupku, proglašava neusklađenim s pravnim aktom više pravne snage, bude dostupan i na temelju presude koju je Sud donio u postupku u skladu s člankom 267. UFEU-a i kojom se tumači odredba prava Unije.

⁴⁶ Podsjećam na to da iz članka 20. zadnjeg stavka Statuta Suda Europske unije proizlazi da se predmet može rješavati bez takvog mišljenja ako se u predmetu ne javlja nikakvo novo pravno pitanje.

⁴⁷ U skladu s člankom 407. stavkom 2. KPC-a. Vidjeti točku 15. ovog mišljenja.

C. Tumačenje u skladu s pravom Unije (i šira razmatranja u pogledu djelotvornosti i ekvivalentnosti)

128. Sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem pita znači li obveza tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije da osnovu za ponavljanje građanskog postupka propisanu člankom 401. stavkom 2. KPC-a treba tumačiti široko na način da se u zakonskim pojmom „oduzimanja mogućnosti postupanja stranci zbog povrede zakona” obuhvati povreda obveze nacionalnog suda da po službenoj dužnosti preispita jesu li odredbe u potrošačkom ugovoru nepoštene.

129. Kako bih dao koristan odgovor na drugo prethodno pitanje, prvo ću objasniti razloge koji su vjerojatno uopće doveli do tog pitanja. Za takvo je objašnjenje potrebno detaljnije razmotriti informacije koje je sud koji je uputio zahtjev pružio o shvaćanju zakonskog pojma „oduzimanja mogućnosti postupanja stranci zbog povrede zakona” (odjeljak (a)).

130. Uzimajući u obzir tekst drugog pitanja, zatim ću objasniti da je točan ishod koji se može postići tumačenjem u skladu s pravom Unije pitanje koje je u nadležnosti nacionalnog suda (odjeljak (b)).

131. Valja istaknuti da, kako bi ta metoda tumačenja uopće postala relevantna, prvo je potrebno utvrditi koje je to točno pravno pravilo Unije s kojim se treba osigurati usklađenost. Čini se da se pitanje suda koji je uputio zahtjev u tom pogledu temelji na pretpostavci da se pravom Unije od država članica zahtijeva da osiguraju izvanredni pravni lijek koji bi omogućio osporavanje pravomoćne sudske odluke donesene u slučaju u kojem ugovorne odredbe potrošačkog ugovora nisu ispitane. Budući da u tom smislu ne postoji konkretno pravilo prava Unije, analizirat ću pretpostavku suda koji je uputio zahtjev tako što ću ispitati je li moguće izvesti njegovo postojanje iz načela ekvivalentnosti (odjeljak (c)) ili iz razmatranja o djelotvornosti (odjeljak (d)).

1. Pojam oduzimanja mogućnosti postupanja stranci zbog povrede zakona

132. Iz spisa predmeta proizlazi da situacija u kojoj se stranci zbog povrede zakona oduzela mogućnost postupanja u poljskom pravu predstavlja zasebnu osnovu za ponavljanje građanskog postupka. Na nju se upućuje u članku 401. stavku 2. KPC-a, zajedno s osnovama koje se odnose na osobu koja „nije imala stranačku sposobnost ili procesnu legitimaciju ili nije bila pravilno zastupana”.

133. Te su osnove, u skladu s tekstom članka 401. stavka 2. prve rečenice KPC-a, povezane s *ništavosti* postupka, a stoga i s, prema mojem shvaćanju, određenim postupovnim pogreškama koje su utjecale na postupak u kojem je donesena pravomoćna presuda⁴⁸. U tom je kontekstu

⁴⁸ Možda je korisno navesti da se čini da se obje osnove na koje se poziva u ovom predmetu odnose na različite vrste povreda: bitnu (članak 401.1 KPC-a, na koji se poziva u kontekstu prvog prethodnog pitanja) ili postupovnu (članak 401. stavak 2. KPC-a, na koji se poziva u kontekstu drugog prethodnog pitanja). Međutim, obje se osnove navode u pogledu istog navodnog propusta nacionalnog suda da provede preispitivanje po službenoj dužnosti. Pretpostavljam da se takav propust može klasificirati kao bitan ili postupovni, ali ne oboje. Ipak, spis predmeta ne sadržava dodatne informacije o razgraničenju bitnih i postupovnih povreda nacionalnog prava koje mogu dovesti do primjene izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ. Ovo se mišljenje u nastavku stoga temelji na, kako se čini, pretpostavci suda koji je uputio zahtjev da je u tom kontekstu moguća dvostruka klasifikacija.

popis postupovnih pogrešaka koje mogu dovesti do ponavljanja postupka, kao što se to propisuje u članku 401. stavku 2. KPC-a, relativno kratak, vjerojatno zbog općenito iznimne prirode izvanrednih pravnih lijekova⁴⁹.

134. Sud koji je uputio zahtjev objašnjava da konkretan scenarij oduzimanja mogućnosti postupanja stranci zbog povrede zakona obuhvaća situaciju u kojoj stranka u određenom postupku ili njegovu većem dijelu nije mogla sudjelovati zbog povrede postupovnih pravila koje su počinili sud ili druga stranka u postupku.

135. Poljska vlada u istom je smislu na raspravi objasnila da do oduzimanja mogućnosti postupanja zbog povrede zakona obično dolazi ako druga stranka u postupku nije propisno obaviještena o postupku koji se protiv nje pokreće.

136. Međutim, sud koji je uputio zahtjev objašnjava i da je Sąd Najwyższy (Vrhovni sud) primijenio taj pojam kad se ponavljanje postupka zatražilo na temelju (naknadne i činjenično povezane) odluke ESLJP-a u kojoj je zaključeno da je došlo do povrede prava na pošteno suđenje koje je zajamčeno člankom 6. stavkom 1. EKLJP-a⁵⁰.

137. Budući da ne postoje dodatne informacije u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku i pod uvjetom da navedeno provjeri sud koji je uputio zahtjev, taj je zaključak, prema mojem shvaćanju, donesen zbog toga što nacionalni sud nije naveo razloge prilikom odbijanja zahtjeva za pravnu pomoć koji je stranka podnijela u vezi s podnošenjem žalbe u kasacijskom postupku (u čiju je svrhu pravno zastupanje bilo obvezno). Također, koliko shvaćam, smatralo se da situacija o kojoj je riječ onemogućuje podnositelju prigovora da iskoristi taj postupovni pravni lijek.

138. Čini se da sud koji je uputio zahtjev na temelju tog elementa nacionalne sudske prakse pita treba li osnovu za ponavljanje postupka o kojoj je riječ tumačiti (jednako) široko kako bi se obuhvatio propust nacionalnog suda da po službenoj dužnosti ispita zakonitost odredbi u potrošačkom ugovoru, čime se povređuju zahtjevi koji proizlaze iz sudske prakse Suda. Upravo u tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev pita može li se takvo tumačenje naložiti načelom na temelju kojeg nacionalno pravo treba tumačiti u skladu s pravom Unije. Sada ću se osvrnuti na to pitanje.

2. Obveza tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije i ograničenja nadležnosti Suda

139. Prema ustaljenoj sudskoj praksi, nacionalni sudovi moraju „u najvećoj mogućoj mjeri tumačiti odredbe nacionalnog prava tako da njihova primjena doprinosi provedbi prava Unije”⁵¹. Iako nacionalni sudovi u tom smislu moraju, ukratko, iskoristiti sva moguća sredstva koja se u tu svrhu pružaju u okviru određenog pravnog sustava, ta metoda ne može služiti kao temelj za tumačenje nacionalnog prava *contra legem*⁵².

⁴⁹ Navedeno treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev, no čini se da se naizgled ograničeno područje primjene te odredbe potvrđuje u članku 379. KPC-a (na koji se djelomično upućuje u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku), u kojem se upućuje na širi popis šest kategorija postupovnih pogrešaka koje dovode do ništavosti postupka (pri čemu se, međutim, nužno i samo po sebi također omogućuje ponavljanje postupka).

⁵⁰ Odluka Suda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) I PZ 5/07 od 17. travnja 2007., koju, prema mojem shvaćanju, treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev, i presuda ESLJP-a od 27. lipnja 2006., *Tabor protiv Poljske* (ECLI:CE:ECHR:2006:0627JUD001282502).

⁵¹ Vidjeti primjerice presudu od 11. studenoga 2015., *Klausner Holz Niedersachsen* (C-505/14, EU:C:2015:742; u daljnjem tekstu: presuda *Klausner*, t. 31. i navedena sudska praksa).

⁵² *Ibid.*, t. 32. i navedena sudska praksa

140. Iz tog opisa slijedi da, iako je cilj metode usklađenog tumačenja osigurati punu učinkovitost prava Unije⁵³, za njegovu primjenu i utvrđivanje njegovih ograničenja nužno su odgovorni nacionalni sudovi, na temelju uputa koje Sud po potrebi može dati na temelju informacija iz spisa predmeta⁵⁴.

141. Doista, u skladu s razdvajanjem funkcija između, s jedne strane, Suda i, s druge strane, nacionalnih sudova u okviru postupka na temelju članka 267. UFEU-a, tumačenje nacionalnog prava u isključivoj je nadležnosti nacionalnih sudova⁵⁵. Iz toga slijedi da Sud ne može formalno utvrditi nalaže li se načelom usklađenog tumačenja određeno tumačenje na nacionalnoj razini jer pitanje hoće li se usklađenost s pravom Unije postići na taj način ovisi o području primjene nacionalne odredbe o kojoj je riječ i njezinoj „fleksibilnosti u pogledu tumačenja”.

142. Ipak, kako bi se sudu koji je uputio zahtjev pružila pomoć, nužno je, osobito zbog relevantnosti potvrđivanja načela usklađenog tumačenja, na razini prava Unije odrediti točnu „mjeru zakonitosti” s obzirom na koju treba osigurati usklađenost.

143. U tom se pogledu čini da se drugo prethodno pitanje temelji na pretpostavci da se pravom Unije, konkretno člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13, zahtijeva mogućnost ponavljanja građanskog postupka u kojem je donesena pravomoćna presuda kako bi se ispravio navodni propust nacionalnog suda da ispita zakonitost odredbi u potrošačkom ugovoru. Budući da se čini da u primjenjivom nacionalnom pravu ne postoji izričita zakonska osnova za ponavljanje građanskog postupka koja bi se uklapala u takav scenarij, sud koji je uputio zahtjev razmatra široko tumačenje članka 401. stavka 2. KPC-a kako bi ga njime obuhvatio.

144. U skladu sa stajalištima koja su u biti iznijele poljska vlada i Komisija, napominjem da bi se ponavljanjem građanskog postupka kako bi se ispravio propust nacionalnog suda da po službenoj dužnosti ispita odredbe u potrošačkom ugovoru nedvojbeno povećala djelotvornost zaštite potrošača. Međutim, Sud je dosljedno naglašavao da je odgovornost država članica da, u skladu s načelom postupovne autonomije, uspostave nacionalne postupke za ispitivanje eventualne nepoštenosti ugovorne odredbe, uz istodobno poštovanje načelâ ekvivalentnosti i djelotvornosti⁵⁶.

145. Stoga se, u nedostatku izričite odredbe u tom smislu u pravu Unije, bez daljnjeg ispitivanja ne može pretpostaviti da propust nacionalnog suda u postupku u kojem je donesena pravomoćna presuda da poštuje jedan od zahtjeva iz članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13 dovodi do automatskog zaključka da države članice *moraju* osigurati *izvanredni pravni lijek* kako bi se omogućilo preispitivanje takve pravomoćne presude.

146. Takva bi se obveza, prema mojem mišljenju, mogla uspostaviti samo na temelju načela ekvivalentnosti ili razmatranja povezanih s djelotvornošću prava koja proizlaze iz prava Unije. Te ću aspekte naizmjenično ispitati u dvama odjeljcima u nastavku.

⁵³ Presuda Popławski, t. 55. i navedena sudska praksa

⁵⁴ Vidjeti primjerice presudu od 29. lipnja 2017., Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, t. 39. i 40. i navedena sudska praksa), i presudu Klausner, t. 32. do 37.

⁵⁵ Vidjeti u tom smislu presudu Telecom Italia, t. 56.

⁵⁶ Vidjeti primjerice presudu od 17. svibnja 2022., Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394; u daljnjem tekstu: presuda Ibercaja Banco, t. 39. i navedena sudska praksa).

3. Razmatranja o načelu ekvivalentnosti

147. Kao što se na to već podsjeća u točki 43. ovog mišljenja, načelom ekvivalentnosti zabranjuje se državama članicama da za zahtjeve koji se odnose na povredu prava Unije utvrde postupovna pravila koja su nepovoljnija od onih koja se primjenjuju na slične zahtjeve utemeljene na povredi nacionalnog prava.

148. Sud je u tom kontekstu, kao što na to podsjeća Komisija, više puta objasnio da je članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 (kojim se u biti zahtijeva da nepoštene odredbe ne budu obvezujuće za potrošače) „pravno pravilo ekvivalentno nacionalnim pravilima koja unutar nacionalnog pravnog poretka imaju status pravnih pravila javnog poretka”⁵⁷. Sud je također istaknuo (u području zaštite potrošača i općenitije) da „uvjeti koji se nalažu nacionalnim pravom na temelju kojih sudovi po službenoj dužnosti mogu primijeniti pravno pravilo [Unije] ne smiju biti nepovoljniji od uvjeta kojima se uređuje primjena pravila nacionalnog prava iste pravne snage koju ta tijela izvršavaju po službenoj dužnosti”⁵⁸.

149. Stoga, ako se utvrdi da se osnova za ponavljanje građanskog postupka na temelju oduzimanja mogućnosti postupanja stranci u nacionalnom pravu primjenjuje na način da obuhvaća propuste nacionalnih sudova da po službenoj dužnosti istaknu razloge koji se odnose na javni poredak, to bi dovelo do primjene načela ekvivalentnosti kako bi se ta osnova primijenila na situaciju iz glavnog postupka⁵⁹.

150. S obzirom na navedeno, želim naglasiti da informacije koje su dostupne u spisu predmeta ne upućuju na to da je tumačenje članka 401. stavka 2. KPC-a, kako je upravo istaknuto, stvarno prihvaćeno. Stoga moguća potreba da se načelo ekvivalentnosti primijeni u tim okolnostima i dalje predstavlja hipotetsku situaciju koju sud koji je uputio zahtjev treba provjeriti.

4. Djelotvornost zaštite prava potrošača da ne budu vezani nepoštenim ugovornim odredbama

151. Na temelju prešutne pretpostavke iz pitanja suda koji je uputio zahtjev, kao što je objašnjena u točki 143. ovog mišljenja, postavlja se pitanje je li za djelotvornost prava koja potrošači imaju na temelju prava Unije i, konkretno, Direktive 93/13, potrebno da izvanredni pravni lijek postane dostupan ako ta prava navodno nisu odgovarajuće zaštićena. To obuhvaća situacije, koliko je to relevantno u ovom predmetu, u kojima nacionalni sud navodno nije po službenoj dužnosti ispitao moguću nepoštenost ugovornih odredbi u potrošačkom ugovoru.

152. Prema mojem mišljenju, prilično je razumljivo da se takvo pitanje postavlja u kontekstu prilično opsežne zaštite koja se dosad sudskom praksom Suda pružala u pogledu pravâ potrošača na temelju prava Unije i osobito Direktive 93/13.

⁵⁷ Presuda od 6. listopada 2009., *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, u daljnjem tekstu: presuda *Asturcom Telecomunicaciones*, t. 52.) ili u istom smislu presuda *Ibercaja Banco*, t. 43.

⁵⁸ U području zaštite potrošača vidjeti primjerice presudu *Asturcom Telecomunicaciones*, t. 49.. Vidjeti i presudu od 14. prosinca 1995., *van Schijndel i van Veen* (C-430/93 i C-431/93, EU:C:1995:441, t. 13. i navedena sudska praksa) ili presudu od 17. ožujka 2016., *Bensada Benallal* (C-161/15, EU:C:2016:175, t. 30., 31. i 35.).

⁵⁹ Podložno, naravno, primjenjivim rokovima. Vidjeti članak 407. stavak 1. KPC-a, preuzet u točki 13. ovog mišljenja.

153. U sada ustaljenoj sudskoj praksi Sud tu direktivu tumači na način da uključuje obvezu nacionalnih sudova da po službenoj dužnosti ispituju jesu li odredbe u potrošačkim ugovorima nepoštene. Neću navoditi pojedinosti te sudske prakse⁶⁰, nego ću samo istaknuti da je Sud najprije potvrdio da ta obveza ovisi o tome raspolaze li nacionalni sud „potrebnim pravnim i činjeničnim elementima”⁶¹. U kasnijim je presudama potvrdio i da, ako nacionalni sud ne raspolaze tim relevantnim elementima (ali sumnja u nepoštenost odredbi o kojima je riječ), mora biti u mogućnosti zatražiti njihovo podnošenje⁶².

154. Aspekti obveze nacionalnih sudova da primjenjuju takav proaktivan pristup postupno su izvedeni iz članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13, kojima se od država članica u biti zahtijeva da osiguraju da potrošači nisu vezani nepoštenim odredbama i da osiguraju „primjerena i djelotvorna sredstva” za sprečavanje stalnog korištenja takvih odredbi.

155. Nema dvojbe da je zbog obveza koje iz toga proizlaze za nacionalne sudove u nekim pravnim sustavima bilo potrebno uvelike prilagoditi percipiranu ulogu suca od kojeg bi se inače općenito očekivalo da se u građanskim postupcima oslanja na činjenične navode stranaka. Isto tako nema dvojbe u pogledu činjenice da se razina zaštite koja se trenutčno zahtijeva može razlikovati od zahtjevâ u drugim područjima prava Unije u kojima se privatne stranke također mogu naći u ranjivom položaju⁶³.

156. Čini se da su ti konkretni i u nekim slučajevima novi zahtjevi za nacionalne sudove u području zaštite potrošača sada prilično poznati i integrirani.

157. S obzirom na navedeno, iako je iz sudske prakse Suda, prema mojem mišljenju, jasno da se ispitivanje odredbi u potrošačkom ugovoru po službenoj dužnosti načelno mora odvijati u *nekoj* fazi postupka, smatram da su posljedice nepostojanja takvog ispitivanja ima na sudsku odluku koja proizlazi iz tog postupka (i koja je postala pravomoćna) nijansirane. Konkretno, iako takvo nepostojanje može u određenim situacijama spriječiti učinak pravomoćnosti, to prema mojem mišljenju ne znači da se taj učinak možda neće ni smjeti uzeti u obzir u svim situacijama u kojima odredbe u potrošačkim ugovorima nisu ispitane (pododjeljak i.). Međutim, također smatram da restriktivni uvjeti u kojima se presuda zbog ogluhe, o kojoj je riječ u glavnom postupku, mogla osporiti znače da potrošač na kojeg ona utječe mora na raspolaganju imati pravni lijek kako bi se ispravila nastala situacija. Taj pravni lijek može, ali ne mora nužno, imati oblik ponavljanja postupka ako se takav ishod može postići usklađenim tumačenjem (pododjeljak ii.).

⁶⁰ Za pregled vidjeti Werbrout, J. i Dauw, E., „The national courts’ obligation to gather and establish the necessary information for the application of consumer law – The endgame?”, *European Law Review*, sv. 46., br. 3, 2021., str. 225. do 244.

⁶¹ Kao što se na to primjerice podsjeća u presudi Profi Credit Polska I, t. 42. i navedena sudska praksa. Vidjeti i presudu od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, t. 32.).

⁶² Vidjeti točke 117. i 118. ovog mišljenja.

⁶³ Za usporedbu vidjeti presudu od 22. lipnja 2023., K. B. i F. S. (Razmatranje po službenoj dužnosti u kaznenim stvarima) (C-660/21, EU:C:2023:498, u daljnjem tekstu: presuda K. B. i F. S. (Razmatranje po službenoj dužnosti u kaznenim stvarima)), u kojoj se smatralo da se primjenjivim odredbama prava Unije u načelu ne protivi nacionalni propis kojim se sudu koji odlučuje o meritumu u kaznenim stvarima zabranjuje da u svrhu poništenja postupka razmatra po službenoj dužnosti povredu obveze nadležnih tijela da osumnjičenike ili okrivljenike žurno informiraju o njihovoj pravu na uskraćivanje iskaza.

a) Razmatranja o djelotvornosti i nacionalnim učincima pravomoćnosti

158. U skladu s onim što sam prethodno već naveo, stajalište je prava Unije u pogledu nacionalnih učinaka pravomoćnosti takvo da ne postoji opća obveza kojom bi se zahtijevalo dovođenje u pitanje pravomoćnih sudskih odluka protivnih pravu Unije, osobito podnošenjem posebnog pravnog sredstva⁶⁴.

159. Ipak je točno da je Sud u nekoliko predmeta došao do suprotnog zaključka na temelju razmatranja o djelotvornosti koju treba osigurati s obzirom na neka pravna pravila Unije.

160. To se najprije dogodilo u situaciji u kojoj je pravomoćna nacionalna presuda protivna pravu Unije onemogućila povrat nezakonito dodijeljene državne potpore i time utjecala na podjelu nadležnosti između Europske unije i država članica u tom području⁶⁵.

161. To se drugi put dogodilo i kad su se nacionalni učinci pravomoćnosti definirali toliko široko da je u drugim sličnim slučajevima postalo strukturno nemoguće postići ishod u skladu s pravom Unije. Sud je došao do tog zaključka u predmetima koji su se odnosili na PDV i, ponavljam, državnu potporu⁶⁶.

162. Čini se da nijedna od tih dviju kategorija situacija (neovisno o tome promatra li se u smislu obuhvaćenog područja ili, još važnije, nastalih strukturnih poteškoća) nije relevantna u predmetu u glavnom postupku.

163. Treći je put Sud primijenio prilično strog pristup nacionalnim učincima pravomoćnosti u području zaštite potrošača. Konkretnije, jasno je naveo da je, kako bi se osigurala djelotvorna zaštita prava potrošača da ne budu vezani ugovornim odredbama koje se na temelju Direktive 93/13 smatraju nepoštenima, potrebno da se nacionalna pravomoćnost ne uzme u obzir u fazi žalbe u redovnom postupku ili tijekom postupka ovrhe.

164. Kad je riječ o prvom aspektu, Sud je u svojoj presudi Unicaja Banco⁶⁷ naložio da se ne uzme u obzir pravomoćnost presude donesene u prvostupanjskom postupku ako se tom presudom u biti sprečava da se potrošaču vrati dio iznosa koji je gospodarskom subjektu plaćen na temelju „ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi” koju se smatra nepoštenom. Doista, iako se tom prvostupanjskom odlukom naložio povrat iznosa plaćenih na temelju te odredbe, njome se naložio i rok za takvu obvezu povrata, u skladu s (tadašnjom) sudskom praksom nacionalnog vrhovnog suda⁶⁸.

165. Sud je naknadno smatrao da je takvo vremensko ograničenje protivno Direktivi 93/13⁶⁹. Međutim, to je utvrđenje doneseno nakon isteka rokova za podnošenje žalbe u tom predmetu te je samo banka o kojoj je riječ podnijela žalbu (u kojoj je osporavala odluku prvostupanjskog suda

⁶⁴ Mišljenje nezavisnog odvjetnika H. Saugmandsgaarda Øea u predmetu XC i dr. (C-234/17, EU:C:2018:391; u daljnjem tekstu: mišljenje u predmetu XC, t. 41.). Vidjeti i presudu od 26. siječnja 2017., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60; u daljnjem tekstu: presuda Banco Primus, t. 47. i navedena sudska praksa) ili presudu XC, t. 51.

⁶⁵ Presuda od 18. srpnja 2007., Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434, t. 63.). Sud je kasnije istaknuo iznimnu prirodu tog zaključka; vidjeti presudu Impresa Pizzarotti, t. 61.

⁶⁶ Vidjeti u području PDV-a presude od 3. rujna 2009., Fallimento Olimpclub (C-2/08, EU:C:2009:506, t. 29. do 31.), ili presudu od 16. srpnja 2020., UR (Primjena obveze PDV-a na odvjetnike) (C-424/19, EU:C:2020:581), t. 32. i 33. U području državne potpore vidjeti presudu Klausner, t. 43. do 45. Vidjeti i mišljenje u predmetu XC, t. 61.

⁶⁷ Navedena u bilješki 17. ovog mišljenja

⁶⁸ Restitucijski učinci proglašenja da je „ugovorna odredba o najnižoj kamatnoj stopi” ništava bili su ograničeni na iznose koje je potrošač platio *nakon* donošenja odluke u kojoj je utvrđena nepoštenost te odredbe.

⁶⁹ Presuda od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 72. do 75.)

kojom joj se nalaže snošenje svih troškova). Žalba je prihvaćena. Sud je u odgovoru na pitanje koje je uputio Tribunal Supremo (Vrhovni sud, Španjolska) pojasnio da je žalbeni sud zapravo bio obavezan preispitati dio prvostupanjske presude koja je postala pravomoćna i po službenoj dužnosti istaknuti nepoštenost vremenskog ograničenja, bez obzira na to, kao prvo, što se taj dio prvostupanjske presude nije osporavao i, kao drugo, što je nastala situacija pogoršala pravni položaj banke koja je podnijela žalbu kako bi osporila drugi aspekt prvostupanjske odluke.

166. Kad je riječ o drugom aspektu navedenom u točki 164. ovog mišljenja, Sud je zahtijevao da se preispita učinak pravomoćnosti sudskih odluka donesenih u postupku izdavanja platnog naloga ili u postupku hipotekarne ovrhe.

167. Konkretnije, Sud je u svojoj presudi Finanmadrid EFC zahtijevao da se preispita učinak pravomoćnosti u fazi ovrhe u postupku izdavanja platnog naloga, čime je nacionalnom sudu dodijelio nadležnost da po službenoj dužnosti ocijeni je li odredba u temeljnom ugovoru nepoštena u situaciji u kojoj taj sud nije imao tu nadležnost na temelju nacionalnog prava te se ugovorne odredbe nisu preispitale u prethodnim fazama postupka⁷⁰.

168. Nadalje, Sud je u svojoj presudi Banco Primus taj pristup primijenio na situacije u kojima se u postupku hipotekarne ovrhe ispitivanje provelo, ali je bilo ograničeno samo na određene odredbe temeljnog ugovora. Sud je u biti zaključio da bi se zaštita koju potrošačima treba pružiti na temelju Direktive 93/13 pokazala „nepotpunom i nedostatnom” ako bi sud koji odlučuje o hipotekarnoj ovrši bio spriječen po službenoj dužnosti ispitati nepoštenost ostalih neispitanih odredbi⁷¹.

169. Slično tomu se načelno u presudi Ibercaja Banco⁷² zahtijevalo da se u postupku hipotekarne ovrhe ne uzmu u obzir nacionalni učinci pravomoćnosti u situaciji u kojoj je nacionalni sud ispitao ugovorne odredbe o kojima je bila riječ, a da u pravomoćnoj presudi ipak nije ništa izričito naveo u tom smislu. Sud je naglasio da potrošač u takvim okolnostima nije bio obaviješten o postojanju tog nadzora ni, čak ni sažeto, o razlozima na temelju kojih je sud ocijenio da predmetne odredbe nisu nepoštene, zbog čega nije mogao donijeti informiranu odluku o tome treba li osporavati tu odluku⁷³.

170. *Prima facie*, iz te sudske prakse može proizlaziti da učinak pravomoćnosti sudske odluke može biti predmet nadzora u pogledu djelotvornosti zaštite koju treba pružiti potrošačima, u svakom razmatranom slučaju, samo ako je ta odluka donesena nakon ispitivanja relevantnih ugovornih odredbi (i samo kad se izričito navodi ishod tog ispitivanja)⁷⁴.

171. Međutim, prema mojem mišljenju, takav opći zaključak nije u potpunosti točan.

172. Kao prvo, primjećujem da bi takav zaključak oba pitanja postavljena u ovom predmetu odmah učinio bespredmetnima jer bi njegova logična posljedica bila to da pravni učinci pravomoćnosti jednostavno nemaju funkciju: unatoč njezinoj formalnoj pravomoćnosti, sudska odluka koja je donesena a da nije ispitan temeljni ugovorni odnos ne može spriječiti neki oblik

⁷⁰ Presuda od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, t. 45. do 54.)

⁷¹ Presuda Banco Primus, t. 52.

⁷² Vidjeti bilješku 56. ovog mišljenja.

⁷³ Presuda Ibercaja Banco, t. 49. Vidjeti i presudu od 17. svibnja 2022., SPV Project 1503 i dr. (C-693/19 i C-831/19, EU:C:2022:395; u daljnjem tekstu: presuda SPV Project 1503, t. 65. i 66.).

⁷⁴ Presuda Ibercaja Banco, t. 50.

ponovnog vođenja postupka. Prema tome ne bi bilo potrebno razmatrati pitanje izvanrednih pravnih lijekova jer je riječ, kao što sam to već objasnio, o iznimnim sredstvima koja omogućuju preispitivanje *pravomoćne* sudske odluke.

173. Kao drugo i još važnije, prema mojem je mišljenju teško predvidjeti opsežnije posljedice takvog tumačenja sudske prakse Suda, osobito u kontekstu njegove sudske prakse koja se odnosi na rokove za tužbu koju podnosi potrošač podnosi u pogledu stjecanja bez osnove⁷⁵.

174. Kao treće i također važno, prethodno razmatranu sudsku praksu treba tumačiti s obzirom na raniju sudsku praksu Suda koja se odnosi na „potpunu pasivnost potrošača”⁷⁶, čiju je stalnu relevantnost Sud nedavno potvrdio.

175. Da pojasnim, Sud je u svojoj ranijoj presudi Asturcom Telecomunicaciones naveo da se načelom djelotvornosti nacionalnom sudu koji odlučuje o prijedlogu za izvršenje arbitražnog pravorijeka (donesenog bez prisutnosti potrošača) ne nalaže obveza da po službenoj dužnosti ocijeni je li arbitražna klauzula u potrošačkom ugovoru nepoštena ako potrošač nije tražio poništenje tog pravorijeka i ako se primjenjivi rok od dva mjeseca koji je u tu svrhu utvrđen ne može smatrati problematičnim⁷⁷.

176. Sud je na tu raniju sudsku praksu uputio u svojoj novijoj presudi Unicaja Banco, o kojoj se prethodno raspravlja, kako bi potvrdio da činjenice koje su dovele do te presude nisu uključivale potpunu pasivnost potrošača: iako potrošač nije osporavao prvostupanjsku presudu donesenu u glavnom postupku, to je bilo zbog toga što je presuda Suda u predmetu Gutierrez Naranjo, u kojoj se nacionalna sudska praksa na kojoj se ta prvostupanjska presuda temeljila smatrala neusklađenom s Direktivom 93/13, bila donesena tek nakon isteka rokova za podnošenje žalbe⁷⁸.

177. S obzirom na to, smatram da moguće neispitivanje nepoštenosti odredbi u potrošačkom ugovoru svejedno može dovesti do stvarnog učinka pravomoćnosti, osobito ako potrošač nije sudjelovao ni u jednoj fazi postupka.

178. Stoga treba razmotriti je li takva situacija nastala u okolnostima glavnog postupka.

179. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da osoba FY nije sudjelovala u postupku u kojem je donesena presuda zbog ogluhe i da tu presudu nije osporavala (iako joj je propisno dostavljena). Ti elementi *prima facie* upućuju na njezinu pasivnost u smislu navedene sudske prakse Suda.

180. Međutim, njezinu konkretnu situaciju treba ocijeniti u općem kontekstu primjenjivih nacionalnih postupovnih pravila o kojima je riječ.

⁷⁵ Vidjeti primjerice presudu od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, t. 63. do 66.).

⁷⁶ Presuda Asturcom Telecomunicaciones, t. 47.

⁷⁷ Presuda Asturcom Telecomunicaciones, t. 33. do 48. Iz te presude proizlazi da bi takva obveza mogla proizlaziti iz načela ekvivalentnosti samo ako nacionalni sud može provesti takvu ocjenu u sličnim nacionalnim tužbama. Vidjeti točku 53. i izreku te presude. Vidjeti i presudu od 1. listopada 2015., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637; u daljnjem tekstu: presuda ERSTE Bank Hungary, t. 62. i navedena sudska praksa).

⁷⁸ Presuda Unicaja Banco, t. 28. i 38. Vidjeti i izreku te presude.

181. Pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, čini se da su postupovna pravila primjenjiva na presudu zbog ogluhe spriječila prvostupanjski sud da ispita ugovorne odredbe o kojima je riječ jer se taj sud morao osloniti na činjenične tvrdnje tužitelja⁷⁹.

182. Prema mojem mišljenju, iz presude Profi Credit Polska I proizlazi da takvo postupovno rješenje nije neusklađeno sa zahtjevima iz Direktive 93/13 kao takve, pod uvjetom da se to preispitivanje može provesti u drugom stupnju i da su uvjeti žalbe definirani na način koji potrošaču pretjerano ne otežava i ne onemogućuje stvarno podnošenje žalbe.

183. U tom pogledu, iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da je presuda zbog ogluhe postala neposredno izvršiva i da ju je bilo moguće osporavati u roku od dva tjedna, pri čemu bi osoba FY trebala dostaviti razloge i dokaze na koje se želi pozvati.

184. Kao što to ističu sud koji je uputio zahtjev i Komisija, čini se da su ti uvjeti prilično slični onima koje je Sud smatrao previše restriktivnima u svojoj presudi Profi Credit Polska I⁸⁰. Smatram da bi se, zajedno s nepostojanjem ispitivanja moguće nepoštenosti odredbi u prvostupanjskom postupku, na temelju njih doista mogao donijeti sličan zaključak, odnosno da se njima ne može osigurati poštovanje prava koja potrošač ima na temelju Direktive 93/13. S obzirom na navedeno, prethodna pitanja u ovom postupku ne odnose se na taj konkretan aspekt te je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri točnost tog opisa primjenjivih postupovnih pravila.

185. Ako se potvrdi njihova previše restriktivna priroda, to bi značilo, prema mojem mišljenju, da se ne može smatrati da je osoba FY bila potpuno pasivna.

186. U takvom slučaju smatram da se djelotvornošću zaštite prava potrošača da ne budu vezani nepoštenim ugovornim odredbama zahtijeva da se toj osobi osigura pravni lijek.

187. Međutim, ne smatram da taj pravni lijek nužno mora imati oblik ponavljanja postupka. To ću pitanje razmotriti u sljedećem pododjeljku.

b) Mogući pravni lijekovi za ponovnu uspostavu prava potrošača da ne bude vezan navodno nepoštenom ugovornom odredbom

188. Kao prvo, već sam podsjetio na to da se obveza nacionalnog suda da ispita zakonitost ugovornih odredbi koje utječu na potrošača može proširiti na postupak ovrhe⁸¹. U tom pogledu informacije koje su dostupne u spisu predmeta ne upućuju na to je li postupak ovrhe pokrenut ili završen ili je li osoba FY možda već dobrovoljno postupila u skladu s presudom zbog ogluhe. Međutim, ako mogućnost ovrhe još bude otvorena i ako se pokrene takav postupak ovrhe, iz prethodno navedene sudske prakse slijedi, prema mojem mišljenju, da bi osoba FY trebala imati mogućnost u tom se kontekstu pozvati na moguću nepoštenost temeljnog ugovora⁸².

⁷⁹ Sud koji je uputio zahtjev u ovom je postupku podnio samo tekst članka 339. stavka 1. KPC-a, koji se odnosi na opću mogućnost donošenja presude zbog ogluhe. Kao što sam to već naveo, nacionalna pravila o kojima je riječ u presudi Kancelaria Medius uključivala su i članak 339. stavak 2. KPC-a kojim se utvrđuje obveza nacionalnog suda da se osloni na činjenične tvrdnje tužitelja. Sud koji je uputio zahtjev dužan je provjeriti relevantnost i točan sadržaj takvog pravila za potrebe ovog predmeta.

⁸⁰ Za opis primjenjivih pravila u tom predmetu vidjeti bilješku 43. ovog mišljenja. Napominjem da se jedina razlika odnosi na troškove. Za razliku od situacije u predmetu Profi Credit Polska I, u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku samo se navodi da „pristojbe” koje treba platiti u tom kontekstu treba smanjiti za pola.

⁸¹ Vidjeti točke 167. do 169., 175. i 176. ovog mišljenja.

⁸² Spis predmeta ne sadržava nikakve informacije o primjenjivim pravilima o ovrsi.

189. Kao drugo, smatram da iz toga također proizlazi da su posebne postupovne okolnosti u kojima je presuda zbog ogluhe donesena i postala pravomoćna dovele do zaključka da je njezin učinak pravomoćnosti ne može spriječiti osobu FY u tome da se pozove na moguću nepoštenost odredbi o kojima je riječ kako bi podnijela zahtjev za povrat odgovarajućih iznosa.

190. Prema mojem mišljenju, to je tumačenje potkrijepljeno presudom Ibercaja Banco, u kojoj je Sud potvrdio pravo potrošača da zatraži naknadu štete (koliko shvaćam, od određenog gospodarskog subjekta o kojem je riječ) ako nacionalni sud nije propisno ispunio svoju obvezu ispitivanja moguće nepoštenosti temeljnog ugovora o zajmu te je postupak hipotekarne ovrhe već okončan, što je dovelo do toga da je vlasništvo nad nekretninom o kojoj je riječ preneseno na treću osobu⁸³. Smatram da se to obrazloženje *a fortiori* mora primjenjivati jednostavno ako je potrošač gospodarskom subjektu platio novčanu naknadu (na temelju ugovorne odredbe koju treba smatrati nepoštenom i stoga ništavom i ako uvjeti za osporavanje presude zbog ogluhe nisu bili u skladu s razinom zaštite koju potrošačima treba osigurati na temelju Direktive 93/13, kao što sam to prethodno već naveo).

191. Naposljetku, nacionalni pravni lijek također bi mogao imati oblik izvanrednog pravnog lijeka o kojem je riječ pod uvjetom da se u nacionalnom pravu pojam oduzimanja mogućnosti postupanja stranci zbog povrede zakona može tumačiti na način da obuhvaća situaciju o kojoj je riječ.

192. U tom pogledu na temelju informacija iz spisa predmeta predlažem da sud koji je uputio zahtjev ocijeni bi li se moglo smatrati da primjenjivi postupovni okvir, kao što je opisan u točkama 183. i 184. ovog mišljenja, osobi FY onemogućuje pristup određenom lijeku, kao što je to, čini se, Sąd Najwyższy (Vrhovni sud) utvrdio (što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev) u situaciji u kojoj nacionalni sud nije naveo razloge zbog kojih je podnositelju prigovora odbijena pravna pomoć za potrebe podnošenja žalbe u kasacijskom postupku⁸⁴.

193. S obzirom na navedeno, čak i ako se takvo usklađeno tumačenje pokaže mogućim, zahtjev o kojem je riječ i dalje bi se trebao podnijeti primjenjivom roku⁸⁵. Relevantan period, prema mojem shvaćanju teksta članka 407. stavka 1. KPC-a, počinje teći od trenutka kad je dotična stranka saznala za „presudu”⁸⁶. Odluka kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku ne sadržava dodatne informacije o tome kako to pravilo treba shvatiti. Na prvi pogled smatram da se njegov tekst odnosi na pravomoćnu presudu donesenu u postupku u kojem se tuženiku navodno oduzela mogućnost postupanja. Naravno, sud koji je uputio zahtjev treba provjeriti takvo shvaćanje.

194. Međutim, ako sud koji je uputio zahtjev zaključi da se izvanredni pravni lijek o kojem je riječ ne može primijeniti zbog ograničenjâ usklađenog tumačenja ili primjenjivih rokova, ne smatram da se zahtjevom djelotvornosti prava potrošača o kojem je riječ omogućuje stavljanje na raspolaganje dotičnog izvanrednog pravnog lijeka, neovisno o uvjetima u kojima se može primijeniti, kako su definirani nacionalnim pravom.

195. Sud je objasnio da odgovarajuću i djelotvornu prirodu postupovne zaštite koja se dodjeljuje potrošačima treba ocijeniti s obzirom na već dostupne pravne lijekove⁸⁷.

⁸³ Vidjeti presudu Ibercaja Banco, t. 57. do 59.

⁸⁴ Kao što se to razmatra u točkama 136. i 137. ovog mišljenja.

⁸⁵ Slično onomu što sam naveo u kontekstu načela ekvivalentnosti. Vidjeti točku 149. i bilješku 59. ovog mišljenja.

⁸⁶ Vidjeti točku 13. ovog mišljenja.

⁸⁷ Presuda ERSTE Bank Hungary, t. 52.

196. U tom pogledu iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da propust nacionalnog suda o kojem je riječ u ovom predmetu predstavlja osnovu za drugi izvanredni pravni lijek, odnosno izvanrednu žalbu. Sud koji je uputio zahtjev primjećuje da je dostupnost tog lijeka ograničena na pravobranitelja i javnog tužitelja što dovodi do ograničenog broja predmeta koji se preispituju na taj način. Međutim, ostaje činjenica da je taj lijek još uvijek dio cjelokupnog postupovnog konteksta.

197. Osim toga, i što je važnije, smatram da postojeća sudska praksa Suda prilično sveobuhvatno obuhvaća različite aspekte nacionalnog postupka koji bi inače mogli spriječiti potrošače (koji nisu bili potpuno pasivni) da se protive izvršenju isprave čija moguća nepoštenost nije preispitana ili da dobiju naknadu štete za ono što su platili (ili izgubili) na takvoj nezakonitoj osnovi.

198. Ne vidim potrebu da se u tim okolnostima uvede dodatna razina zaštite kojom bi se na temelju prava Unije zahtijevalo ponavljanje postupka, osobito ako se razmotri iznimna priroda takvog pravnog lijeka.

199. Kao što sam to prethodno objasnio, primjenjivost izvanrednih pravnih lijekova općenito se temelji na općoj ravnoteži koju nacionalni zakonodavac uspostavlja između suprotstavljenih interesa o kojima je riječ. Zahtjev da se (materijalni ili osobni) opseg primjene tih pravnih lijekova proširi kako bi se nadomjestio, konkretno, propust nacionalnog suda da ispita zakonitost potrošačkog ugovora mogao bi poremetiti tu opću ravnotežu ako, primjerice, slična postupovna zaštita ne postoji u drugim područjima prava, iako bi i ona mogla uzrokovati situacije nezakonitog uskraćivanja zaštite koja bi se inače jamčila osobama u ranjivom položaju⁸⁸.

200. S obzirom na ta razmatranja, smatram da obveza osiguravanja djelotvorne zaštite pravâ potrošača na temelju članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13 ne zahtijeva dostupnost izvanrednog pravnog lijeka kako bi se omogućilo ponavljanje postupka u kojem je pravomoćna sudska odluka donesena a da se nije ispitala moguća nepoštenost odredbi u potrošačkom ugovoru. Međutim, zbog te je obveze pravni lijek, koji je potrebno utvrditi u nacionalnom pravnom poretku o kojem je riječ, nužno osigurati kad je takva pravomoćna sudska odluka donesena i postala pravomoćna na temelju postupovnih pravila koja ne omogućuju da se osigura poštovanje prava koja potrošač ima na temelju Direktive 93/13.

V. Zaključak

201. Predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je uputio Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (Okružni sud za četvrt Varšava-Praga u Varšavi, Poljska) odgovori na sljedeći način:

1. Načelo ekvivalentnosti, kao jedan od izraza obveze lojalne suradnje propisane člankom 4. stavkom 3. UEU-a,

treba tumačiti na način da se

njime ne zahtijeva da izvanredni pravni lijek koji omogućuje ponavljanje građanskog postupka na temelju presude nacionalnog ustavnog suda:

⁸⁸ Za usporedbu vidjeti situaciju opisanu u presudi K. B. i F. S. (Razmatranje po službenoj dužnosti u kaznenim stvarima), koja je sažeta u bilješki 63.

- kojom se odredba nacionalnog prava, na koju se poziva u tom postupku, proglašava neusklađenom s pravnim aktom više pravne snage i stoga ništavom, ili
- kojom se određeno tumačenje odredbe nacionalnog prava, na koju se poziva u tom postupku, proglašava neusklađenim s pravnim aktom više pravne snage,

bude dostupan na temelju presude koju je Sud donio u postupku u skladu s člankom 267. UFEU-a i kojom se tumači odredba prava Unije.

2. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima

treba tumačiti na način da se

njima ne zahtijeva dostupnost izvanrednog pravnog lijeka kako bi se omogućilo ponavljanje postupka u kojem je pravomoćna sudska odluka donesena a da se nije ispitala moguća nepoštenost odredbi u potrošačkom ugovoru. Međutim, te odredbe treba tumačiti na način da se njima zahtijeva da pravni lijek bude dostupan i da ga se utvrdi u nacionalnom pravnom poretku o kojem je riječ kad je takva pravomoćna sudska odluka donesena i postala pravomoćna na temelju postupovnih pravila koja ne omogućuju da se osigura poštovanje prava koja potrošač ima na temelju Direktive 93/13.